

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

ตารางที่ 3.6 การส่งออกผลไม้ของไทยแยกตามชนิดและผลิตภัณฑ์ ปี พ.ศ. 2549 - 2550

หน่วย : ล้าน ดอลลาร์ : ล้านบาท อัตราการขยายตัว : ร้อยละ							
รายการ	2549			2550			2550
	ปริมาณ	มูลค่า	ร้อยละ	ปริมาณ	มูลค่า	ร้อยละ	
รวมผลไม้ทั้งหมด	1,848,774	50,818.3	100	1,847,680	51,630.7	100	1.6
1 สับปะรด	841,481	21,102.5	41.5	689,369	19,148.0	37.1	-9.3
1.1 สับปะรดกระป๋อง	591,713	13,338.8	26.2	522,513	13,273.2	25.7	-0.5
1.2 น้ำสับปะรดเข้มข้น	187,231	5,242.3	10.3	135,753	4,250.9	8.2	-18.9
1.3 สับปะรดแปรรูป	53,369	2,299.0	4.5	25,108	1,436.6	2.8	-37.5
1.4 สับปะรดแช่แข็ง	2,397	142.1	0.3	3,170	136.7	0.3	-3.8
1.5 สับปะรดสด	6,771	80.3	0.2	2,826	50.6	0.1	-37.0
2 ลำไย	208,780	4,128.3	8.1	284,583	4,879.6	9.5	18.2
2.1 ลำไยสด	118,790	2,099.6	4.1	160,137	2,430.8	4.7	15.8
2.2 ลำไยแห้ง	78,363	1,604.8	3.2	112,784	2,018.0	3.9	25.8
2.3 ลำไยกระป๋อง	11,279	402.9	0.8	11,285	408.4	0.8	1.4
2.4 ลำไยแช่แข็ง	349	20.9	5.2	378	22.5	5.5	7.3
3 ทูเรียน	154,882	3,123.4	6.1	180,377	3,486.4	6.8	11.6
3.1 ทูเรียนสด	137,251	2,590.8	5.1	157,474	2,568.3	5.0	-0.9
3.2 ทูเรียนแช่แข็ง	16,477	459.7	0.9	12,998	426.3	0.8	-7.3
3.3 ทูเรียนหวาน	1,154	72.9	0.1	9,224	415.1	0.8	469.7
3.4 ทูเรียนอบแห้ง	-	-	-	682	76.7	0.1	
4 ส้ม	50,167	1,813.0	3.6	69,054	2,246.2	4.4	23.9
4.1 ส้มแปรรูป	21,179	1,210.5	2.4	25,892	1,503.7	2.9	24.2
4.2 ผลไม้ประเภทส้มสด	13,356	351.5	1.7	22,228	373.3	0.7	6.2
4.3 น้ำส้มชนิดออเรียนจ์	6,244	118.1	0.2	10,884	250.0	0.5	111.6
4.4 ส้มโอ	9,387	132.9	0.3	10,051	119.2	0.2	-10.3
5 มะม่วง	24,282	756.0	1.5	29,025	1,047.0	2.0	6.1
5.1 มะม่วงกระป๋อง	12,446	432.5	0.9	12,489	438.8	0.8	1.5
5.2 มะม่วงแช่แข็ง	679	65.5	0.1	5,254	314.3	0.6	21.8
5.3 มะม่วงสด	11,157	258.0	0.5	11,283	293.9	0.6	13.9
6 มังคุด	15,125	276.9	0.5	47,232	755.7	1.5	177.8
6.1 มังคุดสด	14,958	262.3	0.5	46,919	728.5	3.8	177.8
6.2 มังคุดแช่แข็ง	167	14.6	0.03	313	27.1	0.1	177.8
7 ลิ้นจี่	22,692	698.5	1.4	23,081	631.4	1.2	-10.4
7.1 ลิ้นจี่กระป๋อง	11,459	415.0	0.8	12,515	451.7	0.9	8.8
7.2 ลิ้นจี่สด	11,220	282.0	0.6	10,372	173.0	0.3	-38.6
7.3 ลิ้นจี่แช่แข็ง	13	1.5	0.003	194	6.7	0.01	340.3

ที่มา : ประมวลข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

3.2.4 สถานการณ์ส่งออกผักผลไม้ไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ผลจากการเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกผักและผลไม้สดระหว่างประเทศกำลังพัฒนา 29 ประเทศ ที่มีการส่งออกและผลไม้สดออกจำหน่ายในตลาดโลกเป็นมูลค่ามาก ซึ่งรวมถึง 5 ประเทศผู้ส่งออกหลักของ กลุ่มอาเซียน คือ ฟิลิปปินส์ ไทย เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย โดยใช้ข้อมูลของ COMTRADE ในปี ค.ศ. 2005 ที่ปรากฏตามรายงานของ UNCTAD ในปี ค.ศ. 2007 ดังแสดงในภาพที่ 3.32 และ 3.33 มีข้อมูลโดยสรุปดังนี้คือ

1) เมื่อพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกผักและผลไม้สดตามทวีปที่ตั้งของประเทศกำลังพัฒนา พบว่า ทวีปที่ส่งออกมากใกล้เคียงกันคือ ทวีปเอเชีย (13 ประเทศ มูลค่า 12,677 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และทวีปอเมริกา (เป็นประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกา 11 ประเทศ มูลค่า 12,445 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ส่วนทวีปแอฟริกาส่งออก น้อยที่สุด (5 ประเทศ มูลค่า 2,881 ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

2) ไทยส่งออกอยู่ในลำดับที่ 15 ของประเทศกำลังพัฒนา มีมูลค่าส่งออกรวม 511 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองจาก จีน (ลำดับที่ 2) อินเดีย (ลำดับที่ 5) ฟิลิปปินส์ (ลำดับที่ 13) ที่มูลค่าการส่งออก 4,039, 1,423 และ 605 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ แต่มูลค่าส่งออกของไทยมากกว่า เวียดนาม (ลำดับที่ 18) อินโดนีเซีย (ลำดับที่ 22) และมาเลเซีย (ลำดับที่ 29) ที่มีมูลค่าการส่งออก 373, 247 และ 186 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตาม ลำดับ ในกรณีของเวียดนามนั้นตัวเลขมูลค่าผักและผลไม้ที่ส่งออกใช้ของปี ค.ศ. 2003 (สถิติรายงานการส่งออก ของเวียดนามต่อ COMTRADE มีเพียงปี ค.ศ. 2003) แต่ถ้าใช้ตัวเลขจากประเทศผู้นำเข้าผักและผลไม้ ในปี ค.ศ. 2005 กลับพบว่าเวียดนามส่งออกประมาณ 548 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองจากไทยที่มีมูลค่าถึง 776 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่มาเลเซียส่งออกเป็นมูลค่า 153 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

3) เฉพาะในกลุ่มอาเซียนจำนวน 5 ประเทศที่สำคัญนั้น ไทยส่งออกเป็นลำดับที่สองรองจากฟิลิปปินส์ โดยมีเวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ส่งออกเป็นลำดับที่ 3, 4 และ 5 ตามลำดับ

4) ชนิดของสินค้าสำคัญของแต่ละประเทศที่ส่งออก

- **ไทย**- ส่งออกผลไม้ร้อยละ 56.4 ผักร้อยละ 38.8 ผลไม้สำคัญได้แก่ ลำไย ทูเรียน มังคุด
- **ฟิลิปปินส์**- ส่งออกผลไม้ร้อยละ 74.0 ผลไม้สำคัญได้แก่ กัลย มะม่วง ลิ้นจี่ มะพร้าว
- **เวียดนาม**- ส่งออกลูกทุเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 74.3) ที่สำคัญได้แก่ มะม่วงหิมพานต์และมะพร้าว ส่วนผลไม้ส่งออกร้อยละ 15 ที่สำคัญได้แก่ แก้วมังกร ลำไย ลิ้นจี่ ส้มโอ

- **มาเลเซีย**- ส่งออกผัก (ร้อยละ 55.6) มากกว่าผลไม้ (ร้อยละ 37.3) ผลไม้สำคัญได้แก่ มะเฟือง มะละกอ เสาวรส แก้วมังกร เงาะ มังคุด ทูเรียน

- **อินโดนีเซีย**- เหมือนเวียดนาม ส่งออกลูกทุเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 77.3) ได้แก่มะม่วงหิมพานต์ ส่วนผลไม้ส่งออกร้อยละ 6.2 ได้แก่มังคุด ลิ้นจี่ มะม่วง กัลย มะละกอ เงาะ ทูเรียน

5) ตลาดหลักที่ไทยส่งออกส่วนใหญ่เป็นประเทศในเอเชีย มีมูลค่ารวม 388 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 75 โดยมีตลาดสำคัญ 2 ประเทศที่มีมูลค่าใกล้เคียงกันคือ ญี่ปุ่น (101 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ ร้อยละ 19.8) และจีน (100 ล้านดอลลาร์สหรัฐหรือร้อยละ 19.6) ส่วนตลาดรองคือสหภาพยุโรป

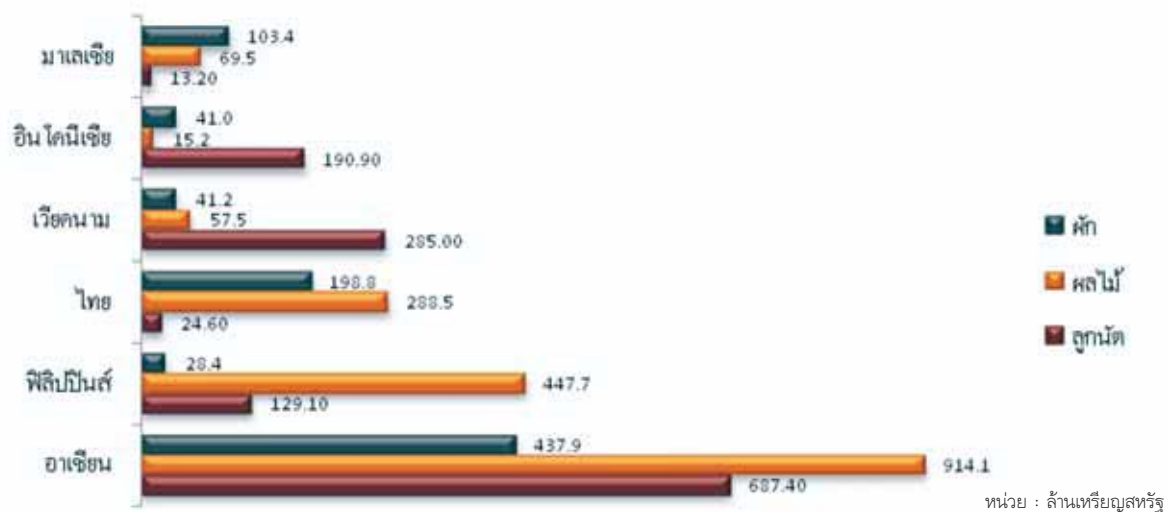
ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

(EU-15) และสหรัฐอเมริกาที่มีมูลค่า 65 และ 37 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ

6) ฟิlippินส์มีตลาดสำคัญคือญี่ปุ่นที่มีมูลค่าถึง 248 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 41.1 ในขณะที่เวียดนามมีตลาดสำคัญอยู่ 2 ประเทศคือ สหรัฐฯ (มีมูลค่า 106 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 27.8) และจีน (มีมูลค่า 100 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 19.8)

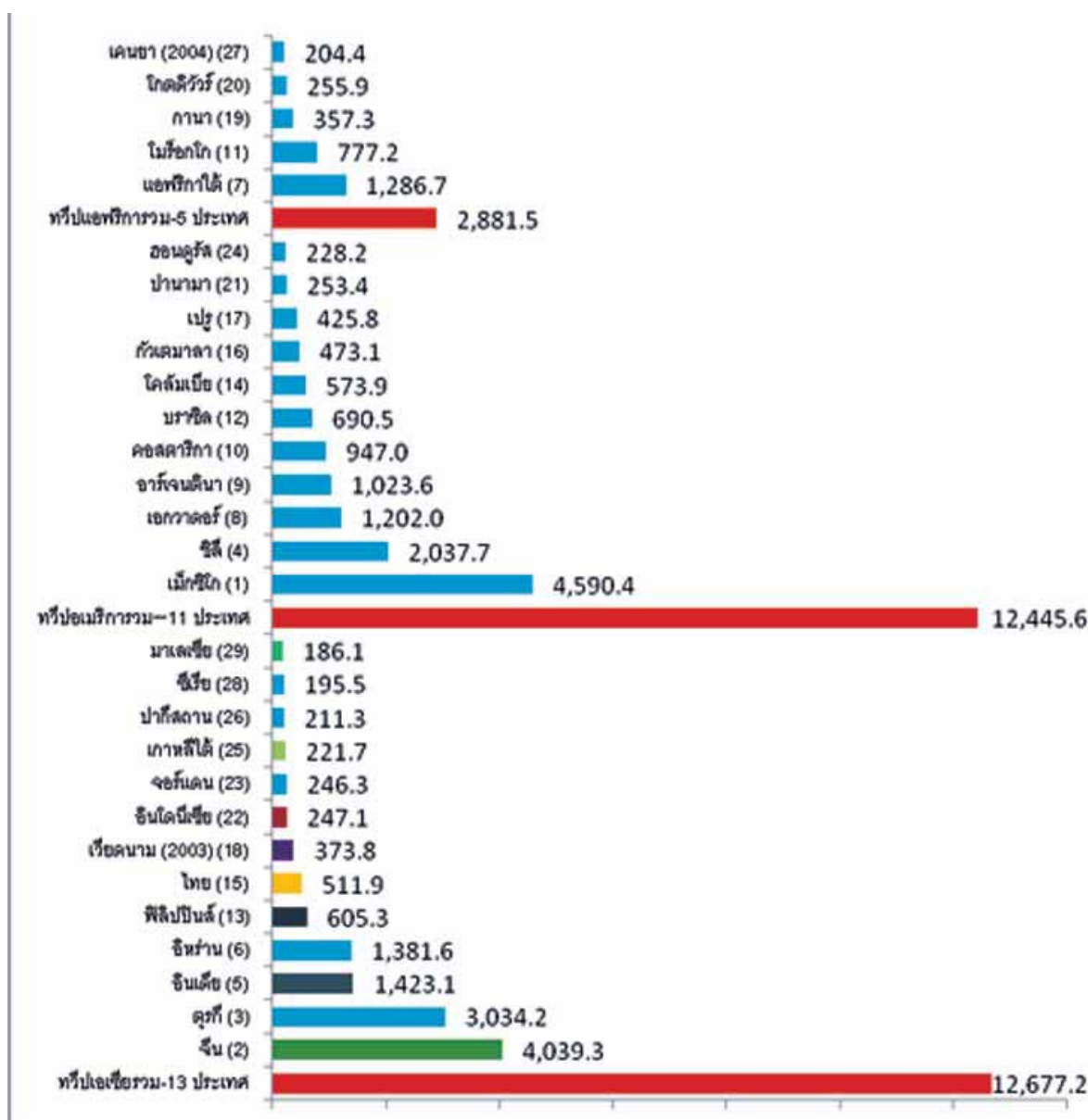
7) ตลาดส่งออกผักและผลไม้สดที่สำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน มีมูลค่านำเข้ารวมกันถึง 9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯคือ ญี่ปุ่น (4.1 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เป็นตลาดที่มีการเติบโตต่ำสุดเนื่องจาก อิมพอร์ตและมีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุด) อาเซียน (1.7 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ) จีน (761 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และเป็นตลาดที่มีการเติบโตสูงที่สุด เนื่องจากประชากรมาก เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้มีกำลังซื้อเพิ่มขึ้น) และ อื่นๆ (รวม ไต้หวัน ฮองกง และเกาหลีเข้าด้วยกัน มีมูลค่า 2.4 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ) ในจำนวน 9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯนี้ เกือบ 2 พัน ล้านเหรียญสหรัฐฯ (ร้อยละ 22) มีแหล่งที่มาจากประเทศในกลุ่ม อาเซียน โดยการนำเข้าจากไทย เวียดนามและมาเลเซียรวมกันถึง 882 ล้านเหรียญสหรัฐฯ (ร้อยละ 9.8 จากที่นำเข้าจากทั่วโลก) (ภาพที่ 3.32-3.33)

8) ส่วนไต้หวัน ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ในปี ค.ศ. 2003 มีการส่งออกผักและผลไม้รวมเป็นมูลค่า 49,398 และ 680 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ

ภาพที่ 3.32 มูลค่าการส่งออกของผัก ผลไม้สด และถั่ว (Nuts) ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี พ.ศ. 2548 (2005)

ที่มา: UNCTAD 2007

ภาพที่ 3.33 ลำดับการส่งออกผักและผลไม้สดของประเทศกำลังพัฒนา 29 ประเทศที่ส่งออกไปจำหน่ายตลาดโลกมากที่สุดตามมูลค่าของแต่ละทวีป ในปี พ.ศ. 2548 (2005)

ที่มา: UNCTAD 2007

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

3.3 สถานการณ์การนำเข้าผักและผลไม้ของไทย

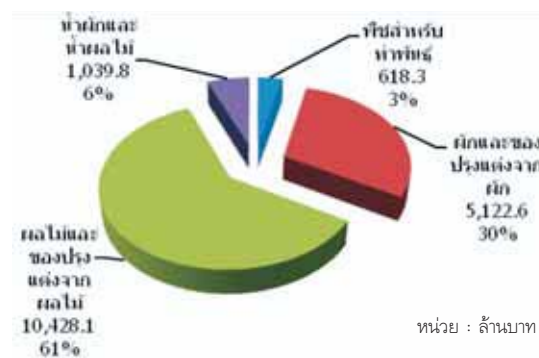
จากข้อมูลของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากรปี พ.ศ. 2551 พบว่า

1) ไทยได้ดุลการค้าจากการส่งออกผักและผลไม้ โดยมูลค่าการส่งออกมากกว่าการนำเข้าเป็นมูลค่าถึง 56,848 ล้านบาท และ 52,443 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2549 และ 2550 ตามลำดับ แต่ขยายตัวลดลงร้อยละ 4.2 (ภาพที่ 3.34)

ภาพที่ 3.34 มูลค่าการนำเข้าผักและผลไม้ของไทย ปี พ.ศ. 2549-2550

2) สินค้าที่นำเข้ามากที่สุดคือ ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้ (มูลค่า 10,428.1 ล้านบาท ร้อยละ 61 ของผักและผลไม้นำเข้าทั้งหมด) และ ผักและของปรุงแต่งจากผัก (5,122.6 ล้านบาท ร้อยละ 30) (ภาพที่ 3.35-3.36)

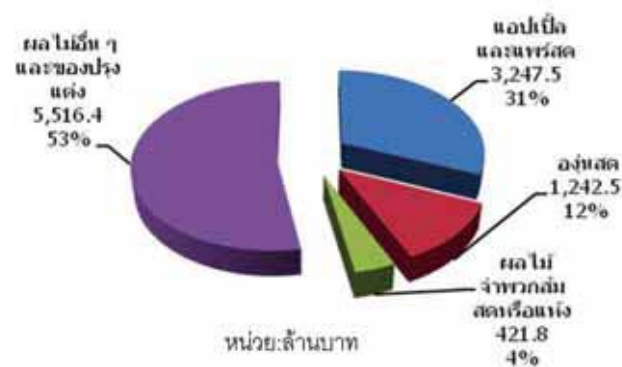

ภาพที่ 3.35 มูลค่าการนำเข้าผักและผลไม้แยกชนิดของไทยปี พ.ศ. 2549-2550

ภาพที่ 3.36 ผักและผลไม้จากจีน นำเข้าที่ท่าเทียบเรือเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นท่าเรือหลักที่นำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศจีน

3) แอปเปิลและแพร์สด เป็นผลไม้ที่นำเข้ามากที่สุด เป็นมูลค่า 3,247.5 ล้านบาท (ร้อยละ 31 ของผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้) ส่วนใหญ่นำเข้าจากจีน (ร้อยละ 78.7) และจากสหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 11.2) (ภาพที่ 3.37)

ภาพที่ 3.37 มูลค่าการนำเข้าผลไม้ และของปรุงแต่งจากผลไม้ของไทยปี พ.ศ. 2549-2550

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

3.4 ช่วงเวลานำเข้าผลไม้ของไทยและต่างประเทศในตลาดนำเข้าผลไม้ที่สำคัญ

ช่วงเวลานำเข้าผลไม้ไทยเฉพาะตลาดที่สำคัญมีช่วงเวลาทั้งที่ตรงกันและแตกต่างกันกับสินค้าของประเทศผู้นำเข้าที่ผลิตเองและสินค้าจากประเทศที่เป็นคู่แข่ง ซึ่งแสดงถึงโอกาสสำหรับนำมาใช้วางแผนการตลาด (ภาพที่ 3.37-3.40) โดยภาพรวมประเทศคู่แข่งสำคัญสินค้าผลไม้ไทยโดยทั่วไปได้แก่ ฟิลิปปินส์ (สับปะรด มะม่วง กัลยารวม) อินโดนีเซีย (มังคุด เงาะ) มาเลเซีย (มังคุด เงาะ มะละกอ) ใต้หวัน (สับปะรด ลิ้นจี่ มะเฟือง มะม่วง มะละกอ ชมพู) เวียดนาม (แก้วมังกร ลำไย ลิ้นจี่ ทุเรียน เงาะ กัลยารวม) จีน (มะพร้าว สับปะรด ลิ้นจี่ ลำไย) และพม่า (ลำไย เงาะ มังคุด ลิ้นจี่)

3.4.1 ตลาดจีนและฮ่องกง

โดยภาพรวมแล้วช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ควรส่งออกไปจีนและฮ่องกง คือช่วงเดือน ธันวาคมถึงเดือน เมษายน (ภาพที่ 3.38- 3.39) เนื่องจากเป็นช่วงฤดูหนาวผลไม้ของจีนยังออกสู่ท้องตลาดน้อย สำหรับผลไม้เขตร้อนที่จีนอนุญาตให้ไทยและประเทศอื่น (คู่แข่ง) นำเข้าแสดงในตารางที่ 3.7 และภาพที่ 3.40

ชนิด	แหล่งที่มา	มด	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
กัลยารวม	ภายในประเทศจีน เอกวาดอร์, เวียดนาม, ฟิลิปปินส์												
	ไทย (กัลยารวม)												
มะม่วง	ภายในประเทศจีน												
	ออสเตรเลีย												
	ฟิลิปปินส์												
	ใต้หวัน												
	แอฟริกาใต้												
	อินโดนีเซีย												
ลิ้นจี่	ภายในประเทศจีน												
	เวียดนาม												
	ออสเตรเลีย												
	ไทย												
เมล่อน	ภายในประเทศจีน												
	ออสเตรเลีย												
	ไทย												
เงาะ	ภายในประเทศจีน												
	มาเลเซีย												
มังคุด	ภายในประเทศจีน												
	อินโดนีเซีย												
ลำไย	ภายในประเทศจีน												
	เวียดนาม												
ทุเรียน	ภายในประเทศจีน												
น้อยหน่า	ภายในประเทศจีน												

ภาพที่ 3.38 แหล่งที่มาและช่วงเวลาการนำเข้าผลไม้เขตร้อนในประเทศจีน

ที่มา: CDI PINNACLE MANAGEMENT (2005)

ชนิด	แหล่งที่มา	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
กล้วย	ฟิลิปปินส์												
	ไทย จีน												
มะม่วง	สหรัฐอเมริกา												
	เปรู												
	ฟิลิปปินส์												
	ไทย												
	แอฟริกาใต้												
	ออสเตรเลีย												
	จีน												
	ไต้หวัน												
ลิ้นจี่	มาเลเซีย												
	ออสเตรเลีย												
	ไทย												
	จีน												
เมล่อน	เม็กซิโก												
	ไทย												
	จีน												
	ออสเตรเลีย												
	สหรัฐอเมริกา												
มะละกอ	ไต้หวัน												
	มาเลเซีย												
	จีน												
	ไทย												
สับปะรด	ฟิลิปปินส์												
	จีน												
	ไทย												
ทุเรียน	ไทย												
	จีน												
ลำไย	ไทย												
	จีน												
มังคุด	อินโดนีเซีย												
	ไทย												
	มาเลเซีย												
เงาะ	ไทย												
	มาเลเซีย												
	อินโดนีเซีย												

ภาพที่ 3.39 แหล่งที่มาและช่วงเวลาการนำเข้าผลไม้เขตร้อนในฮ่องกง

ที่มา: CDI PINNACLE MANAGEMENT (2005)

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

ตารางที่ 3.7 รายชื่อประเภทผลไม้และประเทศส่งออกที่จีนอนุญาตให้นำเข้า (ณ วันที่ 6 สิงหาคม 2547)

ที่	ชนิด	ประเทศส่งออก
1	ทุเรียน สับปะรด ละมุด เสาวรส ฝรั่ง น้อยหน่า มะขาม สละ ลองกอง	ไทย
2	ลำไย	ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม พม่า
3	มังคุด	ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า
4	กล้วย	ไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม อินโดนีเซีย เอกวาดอร์ โคลัมเบีย คอสตาริกา ปานามา
5	ลิ้นจี่	ไทย มาเลเซีย เวียดนาม พม่า
6	มะพร้าว มะละกอ	ไทย มาเลเซีย
7	มะเฟือง ชมพู	ไทย ไต้หวัน
8	มะม่วง	ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ไทย อินเดีย ปากีสถาน ไต้หวัน
9	เงาะ	ไทย มาเลเซีย เวียดนาม พม่า
10	แก้วมังกร ขนุน	เวียดนาม ไทย
11	ส้มเขียวหวาน ส้ม	นิวซีแลนด์ ไทย สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย
12	ส้มโอ เกรฟฟรุต	สหรัฐอเมริกา ไทย ออสเตรเลีย ไต้หวัน

ภาพที่ 3.40 ประเภทผลไม้ของไทย ที่จีนอนุญาตให้นำเข้า

3.4.2 ตลาดญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นนำเข้าผลไม้เขตร้อนคือ มังคุด ลำไย และทุเรียนโดยเฉพาะจากไทยตลอดทั้งปี แต่มีการนำเข้าจากออสเตรเลียและเม็กซิโก ผลไม้อื่นๆ ที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทยแต่มีคู่แข่งจากหลายประเทศได้แก่ มะม่วงและสับปะรด (ภาพที่ 3.41)

ชนิด	แหล่งที่มา	บค	ภพ	นิค	แบ	พค	นิบ	ภค	สค	กย	ตค	พย	ธค
กล้วย	ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย คอสตาริกา												
มะม่วง	ฟิลิปปินส์												
	เม็กซิโก												
	จีน												
	ออสเตรเลีย												
	ไทย												
	ภายในประเทศ												
ส้มเขียว	จีน												
	ไต้หวัน												
เงาะ	ออสเตรเลีย												
	เม็กซิโก												
มังคุด	ไทย												
ลำไย	ไทย												
ทุเรียน	ไทย												
น้อยหน่า	สหรัฐอเมริกา												
	เม็กซิโก												
	จีน												
สับปะรด	ฟิลิปปินส์												
	ไต้หวัน												
	ไทย												
มะละกอ	ฟิลิปปินส์ ฮาวาย ฟิจิ												
เสาวรส	ภายในประเทศ												
	สหรัฐอเมริกา												
	เม็กซิโก												
	นิวซีแลนด์												
	ภายในประเทศ												

ภาพที่ 3.41 แหล่งที่มาและช่วงเวลาการนำเข้าผลไม้เขตร้อนในประเทศญี่ปุ่น
ที่มา: CDI PINNACLE MANAGEMENT (2005)

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

3.4.3 ตลาดสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรนำเข้าผลไม้จากไทยคือ น้อยหน่า มะม่วง ลิ้นจี่ สับปะรด ลำไย เงาะ ทูเรียน และ มังคุด โดยเกือบทุกชนิดมีคู่แข่งจากหลายประเทศ ยกเว้นลำไยที่นำเข้าเฉพาะจากประเทศไทย (ภาพที่ 3.42)

ชนิด	แหล่งที่มา	มด	กพ	มิด	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
น้อยหน่า	ออสเตรเลีย												
	ไทย												
มะม่วง	บราซิล												
	เม็กซิโก												
	โคลัมเบีย												
	กัวเตมาลา												
	ฮอนดูรัส												
	เวเนซุเอลา												
	เปอร์โตริโก												
	จาไมกา มาลี												
	โกดัตวัวร์												
	ฮิปปัส												
	แกมเบีย												
	กานา												
	เคนยา												
	ไนจีเรีย												
	บูร์กินาฟาโซ												
	อินเดีย												
	ปากีสถาน												
	ฟิลิปปินส์												
	ศรีลังกา												
	ไทย												
ลิ้นจี่	บังคลาเทศ												
	อินเดีย												
	จีน												
	ไต้หวัน												
	ไทย												
สับปะรด	สหรัฐอเมริกา												
	ออสเตรเลีย บราซิล												
	คาเมอรูน โกดัตวัวร์โดมินิกัน												
	เอกวาดอร์ กานา ฮอนดูรัส												
	อินเดีย เคนยา มาเลเซีย												
	เม็กซิโก ไทย บูร์กินาฟาโซ												
	เปอร์โตริโก แอฟริกาใต้												
	มาดากัสการ์												
	ไทย												
	อินโดนีเซีย												
เงาะ	มาเลเซีย ปานามา ฟิลิปปินส์												
	ศรีลังกา												
	ไทย												
ทุเรียน	จีน												
	มาเลเซีย												
	ศรีลังกา												
	ไทย												
มังคุด	อินเดีย												
	มาเลเซีย												
	ฟิลิปปินส์, ศรีลังกา												
	ไทย												

ภาพที่ 3.42 แหล่งที่มาและช่วงเวลาการนำเข้าผลไม้เขตร้อนในสหราชอาณาจักร

ที่มา: CDI PINNACLE MANAGEMENT (2005)

3.5 เปรียบเทียบต้นทุนค่าขนส่งระหว่างไทยกับประเทศคู่แข่งในการส่งออกผักและผลไม้

ต้นทุนค่าขนส่งผักและผลไม้ขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างประเทศต้นทางถึงตลาดปลายทาง ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาต้นทุนค่าขนส่งในการส่งออกผลไม้ของไทยโดยนิพนธ์และคณะ (2548) พบว่าค่าขนส่งทางเรือจะมีราคาต่ำกว่าค่าขนส่งทางเครื่องบินอย่างชัดเจน โดยค่าขนส่งจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อระยะทางเพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อนำค่าขนส่งมาหารด้วยระยะทางจะพบว่า ค่าขนส่งมีค่าค่อนข้างคงที่ไม่ว่าระยะทางจะเป็นเท่าไรโดยค่าขนส่งทางเรือจะอยู่ที่ 0.001–0.004 บาทต่อกิโลกรัมต่อไมล์ทะเล และค่าขนส่งทางอากาศอยู่ที่ 0.009–0.010 ยกเว้นค่าขนส่งทางอากาศไปบังคลาเทศที่มีต้นทุนต่อหน่วยค่อนข้างแพงคือ 0.018 บาทต่อกิโลกรัมต่อโลเมตร (ตารางที่ 3.8)

สำหรับการเปรียบเทียบต้นทุนค่าขนส่งระหว่างประเทศที่เป็นคู่แข่งสินค้าผักและผลไม้ โดยอาศัยระยะทางที่ใกล้ตลาดเป็นเกณฑ์นั้นจะพบว่าถ้าหากขนส่งทางเรือโดยมีตลาดปลายทางคือ ญี่ปุ่นและจีน เวียดนาม และฟิลิปปินส์ จะมีต้นทุนค่าขนส่งต่ำกว่าไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ออสเตรเลีย และอินเดีย แต่ไทยจะได้เปรียบฟิลิปปินส์หากขนส่งทางบกไปจีนบนเส้นทางกรุงเทพฯ-คุนหมิง ซึ่งสร้างเสร็จไม่นานมานี้ ไทยมีต้นทุนค่าขนส่งไปตลาดสหภาพยุโรปต่ำกว่าจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ออสเตรเลียแต่สูงกว่าอินเดีย ในเรื่องของระบบโลจิสติกส์ของสินค้าผักและผลไม้ นั้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่ศึกษาจากรายงานหลายฉบับสามารถเรียงลำดับตามความสะดวกและทันสมัยในเรื่องการส่งออกดังนี้คือ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ ไทย มาเลเซีย อินเดีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม

ตารางที่ 3.8 ต้นทุนค่าขนส่งระหว่างประเทศไทยกับประเทศปลายทางแยกตามประเภทผลไม้

ประเทศ	หน่วย	ทุเรียน		มังคุด		เงาะ	
		เรือ	เครื่องบิน	เรือ	เครื่องบิน	เรือ	เครื่องบิน
จีน/ฮ่องกง	บาท/กก.	3.5-5.1		3.5-5.5			16
	บาท/ระยะทาง*	0.004		0.004			0.009
อินโดนีเซีย	บาท/กก.	4.6-5.3					
	บาท/ระยะทาง*	0.004					
สหรัฐอเมริกา/แคนาดา	บาท/กก.	7.7					
	บาท/ระยะทาง*	0.001					
บังคลาเทศ	บาท/กก.				28		28
	บาท/ระยะทาง*				0.018		0.018
คูโบ	บาท/กก.				50		50
	บาท/ระยะทาง*				0.01		0.01
ยุโรป	บาท/กก.		100		100		100
	บาท/ระยะทาง*		0.01		0.01		0.01

* ทางเรือ=บาท/กก./กม. ทางเครื่องบิน=บาท/กก./ไมล์ทะเล

ที่มา: นิพนธ์และคณะ, 2548

Diagram illustrating the Supply Chain Management (SCM) process flow:

- Planning & Production:**
 - วางแผนการผลิต (Production Planning)
 - ประเมินผล (Evaluation)
 - ผลิต (Production)
 - โรงงานแปรรูป (Processing Plant)
 - ผลิตภัณฑ์ (Product)
- Main Flow & Logistics:**
 - ผู้ขาย (Seller) → ผู้ค้าส่ง (Wholesaler) → ผู้ค้าปลีก (Retailer) → ผู้บริโภค (Consumer)
 - Logistics (Transportation, Distribution, Quality Check, Payment)
- Key Activities & Notes:**
 - การขนส่ง (Transportation)
 - การกระจายสินค้า (Distribution)
 - การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check)
 - การชำระเงิน (Payment)
 - ผู้ขายไม่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อต้นทุนการขนส่ง (Inefficient seller affects transportation costs)
 - การขนส่งมากกว่าที่ลูกค้าต้องการ (Transportation more than needed)
 - การชำระเงินล่าช้า (Late payment)
 - การกระจายสินค้าไม่ทั่วถึง (Inadequate distribution)

1) ข้อจำกัดทางธรรมชาติของผักและผลไม้สดที่เน่าเสียง่าย ต้องพึ่งปัจจัยทางธรรมชาติโดยเฉพาะ อุณหภูมิและน้ำฝนในการกำหนดปริมาณและคุณภาพ ผลผลิตเก็บเกี่ยวออกสู่ตลาดเป็นฤดูกาลในช่วงเวลาสั้นๆ ใกล้เคียงกันหลายชนิด มีปริมาณไม่สม่ำเสมอและมีคุณภาพแตกต่างกัน ขาดการบริหารจัดการหลัง การเก็บเกี่ยวที่ดี ร่วมกับข้อจำกัดในด้านห้องเย็นเก็บสินค้าที่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ส่วนใหญ่สินค้าล้นตลาดระบายไม่ทันเสมอ จำเป็นต้องเร่งการจำหน่าย ทำให้ขาดอำนาจต่อรองจึงขายได้ในราคาต่ำ

3) การรวบรวมผลไม้คุณภาพดีให้ได้ปริมาณเพียงพอจากสวนของเกษตรกรรายย่อย เพื่อส่งออกไปตลาดต่างประเทศทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากผลไม้ของเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ยังขาดการดูแล จัดการที่ดี ทำให้ผลผลิตที่ได้คุณภาพมาตรฐานมีจำนวนน้อย ราคาขายที่ต้องสูง ทำให้ต้นทุนสินค้าสูงตามไปด้วย

การศึกษาเปรียบเทียบกับสถานภาพ ด้านการผลิต การแปรรูป การค้า การวิจัย และพัฒนาพืชและผลไม้ของไทยกับต่างประเทศ

สำหรับราคาเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งยังสูงกว่า นอกจากนั้น ในตลาดจีนยังต้องแข่งขันกับผลไม้ของจีนในช่วงฤดูกาลที่ผลไม้จีนออกสู่ตลาด และยังต้องแข่งกับ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม อินโดนีเซีย ซึ่งมีสินค้าคล้ายๆ ไทยแต่มีราคาถูกกว่า

ในด้านนโยบาย รัฐยังมีนโยบายไม่สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงคือปัญหาข้อจำกัดด้านปริมาณผลไม้ที่มีคุณภาพ (ยกเว้นแผนนโยบายของจังหวัดจันทบุรี) นโยบายส่วนใหญ่ยังเน้นให้รัฐเป็นแกนในการกำหนดนโยบายและดำเนินการตามนโยบายต่างๆ ที่รัฐมีข้อมูลและความสามารถน้อยกว่าภาคเอกชน นอกจากนั้นยังมีหลายหน่วยงานที่ทำงานซ้ำซ้อนกัน (นิพนธ์และคณะ, 2548)

4) มาตรการที่มีประสิทธิภาพและข้อจำกัดอื่น ๆ

การนำเข้าสาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดขั้นตอนการนำเข้าผลไม้ที่ยุ่งยากเช่น ก่อนส่งออกต้องตรวจสอบชนิดของผลไม้ที่ทางการจีนอนุญาตให้นำเข้าพร้อมเงื่อนไขการนำเข้า เช่น ต้องมาจากสวนที่กำหนด มะม่วงจะต้องผ่านการรับรองสวนก่อนจึงจะนำเข้าได้ หรือทุเรียนจะต้องติดสติ๊กเกอร์บอกแหล่งที่มาที่ชี้ชัดของทุเรียนต้องมีหนังสือรับรองสุขอนามัยจากกรมวิชาการเกษตร รับรองว่าปลอดจากโรคและแมลงและมีขั้นตอนการตรวจสอบสารเคมีตกค้างเกินกำหนด โรคพืช แมลงและสารปนเปื้อนในผลไม้ที่เข้มงวดและทำให้การส่งออกล่าช้า

ข้อจำกัดอื่นๆ ได้แก่ปัญหาการขนส่ง เนื่องจากผลไม้เป็นสินค้าที่ต้องการพื้นที่และน้ำหนักบรรทุกมาก รวมทั้งต้องขนส่งด้วยความรวดเร็วและระมัดระวัง พาหนะที่เหมาะสมที่สุดควรเป็นเครื่องบิน แต่ประสบกับต้นทุนสูงมาก เนื่องจากค่าขนส่งสูงและมีพื้นที่จำกัดระหว่างบรรทุกที่ไม่เพียงพอ ทำให้ผักและผลไม้มีราคาแพง ส่วนการขนส่งทางเรือแม้จะบรรทุกได้มากแต่ต้องใช้เวลามากสินค้าอาจเน่าเสียไปก่อน การขนส่งทางรถยนต์หรือรถไฟก็ทำได้ระยะสั้น ๆ

ปัญหาการเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumping หรือ AD) และปัญหาการถูกตัดสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร (GSP) ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการขายตัดราคากันเองของผู้ส่งออก แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้มแข็งของการรวมกลุ่มของพ่อค้าส่งออก

ปัจจุบันสินค้าสับปะรดกระป๋องของไทยและฟิลิปปินส์ยังถูกเรียกเก็บ AD ที่ออสเตรเลียเสีย ทำให้ต้องชำระภาษีนำเข้าสูงกว่าตลาดคู่แข่งอื่น (ในส่วนของสหรัฐอเมริกาหลังจากเก็บ AD สับปะรดกระป๋องจากไทยมานานถึง 13 ปี ก็ได้ประกาศยกเลิกการเก็บ AD ไปแล้วเมื่อเดือนเมษายน 2551)

ปัญหาการถูกตัดสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร (GSP) สหภาพยุโรปได้ปรับเปลี่ยนการให้ GSP แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยให้สับปะรดกระป๋องเป็นสินค้ากลุ่ม Very Sensitive ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 ประเทศไทยถูกตัด GSP ทั้งหมดทำให้ต้องเสียภาษีนำเข้าสูงกว่าประเทศคู่แข่งร้อยละ 4.2-21.9

ส่วนกรณีของข้าวโพดหวานบรรจุกระป๋อง สหภาพยุโรปมีการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumping duty) ข้าวโพดหวานจากประเทศไทยในอัตราร้อยละ 3.1 – 12.9

ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ขั้นตอนพิธีการส่งออกที่ล่าช้า การตรวจสอบสารตกค้างของหน่วยงานที่รับผิดชอบล่าช้า ทำให้ผลผลิตสูญเสียคุณภาพ

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

กรณีการค้าในประเทศจีน การขายสินค้าในลักษณะขายฝาก เนื่องจากผลไม้เป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย คุณภาพไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดปัญหาด้านการชำระเงิน ผู้ขายอาจจะได้เงินไม่ครบถ้วนหรืออาจไม่ได้เลย เนื่องจากผู้ซื้ออาจอ้างว่าสินค้าไม่ได้มาตรฐาน

ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของผู้ส่งออกผลไม้ไทย รวมทั้งในปัจจุบันพบว่ามีนักลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศจีนได้เข้ามาลงทุนทำการค้าเอง ทำให้มีปัญหาค่าการตัดราคาขายกันเองในตลาด

3.7 สรุปและข้อเสนอแนะ

3.7.1 ภาพรวม

1) ปรับปรุงและพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินสถานการณ์ข้อมูลการผลิต ผลผลิตและการตลาดที่รวดเร็วทันสมัยและการเผยแพร่ข้อมูลที่สะดวกในการเข้าถึงของข้อมูลรอบด้านตลอดห่วงโซ่มูลค่า ตั้งแต่ผู้ผลิต ผู้ค้า โรงงาน ตลาด ไปจนถึงผู้บริโภค ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งผลิต พื้นที่การผลิต เวลาผลิต เวลาเก็บเกี่ยว ต้นทุนการผลิต การแปรรูปและการตลาด พฤติกรรมของผู้บริโภค รวมทั้งสถานการณ์ผลิต การแปรรูปและการค้าของประเทศคู่ค้าและคู่แข่ง

2) จัดระบบบริหารจัดการและผลักดันนโยบายของรัฐที่ดีที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทบทวนและปรับเปลี่ยนบทบาทรัฐให้เหมาะสม แบ่งงานตามความสามารถและหน้าที่ตามกฎหมายให้สอดคล้องกับปัญหาหลักของการผลิต การค้า การส่งออกของภาคเอกชน สร้างระบบแรงจูงใจที่เหมาะสมแก่ผู้ดำเนินงานตามนโยบาย พร้อมกับมีระบบข้อมูลระบบการติดตามและประเมินผล สร้างธรรมาภิบาลในระบบการให้เงินอุดหนุนเอกชนและในการจัดสรรงบประมาณแก่หน่วยราชการ ควรมีการแยกบทบาทของนักการเมืองซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายกับเจ้าหน้าที่ให้มีอิสระในการบริหารนโยบาย การแทรกแซงตลาดเฉพาะกรณีที่มีสัญญาณได้ชัดเจนว่าตลาดมีความล้มเหลว ในกรณีที่ต้องเข้าแทรกแซง รัฐควรวิเคราะห์ว่ารูปแบบการแทรกแซงควรเป็นการดำเนินงานโดยรัฐ หรือให้เอกชนหรือกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินงาน (นิพนธ์และคณะ, 2548) ตามความเป็นจริงแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นกับสินค้าเกษตรของไทยมีมานานแล้วและก็ยังเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกตลอดมา รัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานรับผิดชอบ เสนอยุทธศาสตร์พร้อมแผนและให้ดำเนินการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ครอบคลุมทุกด้าน มีทั้งที่อาศัยกรณีศึกษาความสำเร็จของต่างประเทศมาเป็นต้นแบบ แต่ก็ยังทำได้ไม่สำเร็จ ตัวอย่างเช่น กรณีสับปะรด ที่ไทยเป็นผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรดอันดับ 1 ของโลก แต่ก็มีปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ที่ทุกรัฐบาลต้องแก้เสมอมา

3) ผลักดันการดำเนินงานของหน่วยงานรับผิดชอบ ให้ดำเนินการตามแผนงานที่มีอยู่แล้วให้ต่อเนื่องในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งห่วงโซ่การผลิต ได้แก่ การรวมกลุ่มชาวสวนและผู้ค้า การสนับสนุนการทำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน การส่งเสริมการผลิตผลไม้คุณภาพส่งออกให้มีปริมาณมากขึ้น การวิจัยและสร้างมาตรการลดต้นทุนของชาวสวน การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรให้มีความพร้อมเรื่อง GAP สนับสนุนให้ชาวสวนกลุ่มเกษตรกร(สหกรณ์) และภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินโครงการระบบสหกรณ์สินค้า การสร้างความไว้วางใจในหมู่ผู้บริโภคต่อคุณภาพสินค้าโดยมีมาตรการสุ่มตรวจสอบคุณภาพสินค้าโดยสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมคุ้มครองผู้บริโภค การสร้างเสถียรภาพราคาผลไม้ การศึกษาสู่ทางสร้างระบบประกัน

ภัยพิบัติผลศึกษา การก่อตั้งศูนย์รวบรวมผลไม้ในแหล่งผลิตและศูนย์กระจายสินค้าในแหล่งบริโภค การรวมกลุ่มของผู้ค้าปลีกโดยการจัดระบบขนส่งสมัยใหม่ให้ผู้ค้าปลีกรวมตัวสั่งซื้อสินค้าผ่านศูนย์กลางกระจายสินค้าในแหล่งบริโภค การปรับปรุงขั้นตอนการส่งออกให้รวดเร็วขึ้น การสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ส่งออกเพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐานและคุณภาพสินค้า อุดหนุนผู้ส่งออกรายเล็กที่ประสบความสำเร็จในการเจาะตลาดส่งออก ลดต้นทุนโลจิสติกส์ สนับสนุนผู้ส่งออกให้รวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคาค่าระวาง ส่งเสริมให้สายการบินเอกชนนำเครื่องบินขนส่งสินค้าเต็มลำ ปรับปรุงคุณภาพการขนส่งและการกระจายสินค้า (Cool chain) ส่งเสริมให้มีการวางแผนการขนส่งร่วมกัน เป็นต้น (นิพนธ์และคณะ, 2548)

3.7.2 ผัก

1) การส่งออกผักสด แช่เย็น แช่แข็ง แห้ง และเมล็ดพันธุ์ผักและผักกระป๋องและแปรรูปในอนาคตของสินค้าที่ส่งออกอยู่แล้วของไทยส่วนใหญ่ นั้นจะเพิ่มปริมาณการส่งออกได้มากขึ้นสำหรับตลาดโลกที่ได้แก่สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกาและแคนาดา และตลาดเอเชียตะวันออก ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี และได้หวัน ทั้งนี้ เนื่องจาก

1.1. ราคาขายสินค้า ณ ตลาดปลายทางเพิ่มขึ้น ทำให้ไม่สามารถแข่งขันได้กับสินค้าชนิดเดียวกันของประเทศคู่แข่งจากทวีปแอฟริกา อเมริกากลาง-ใต้ จีน และเวียดนาม เนื่องจากต้นทุนการขนส่งที่เพิ่มขึ้นตามราคาน้ำมันและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ตามราคาที่ดินเพิ่มขึ้นของ บัญชี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และค่าจ้างแรงงาน

1.2. ประเทศผู้นำเข้าสำคัญในตลาดสหภาพยุโรป เช่น สหราชอาณาจักรและฝรั่งเศส ได้ลงทุนผลิตผัก ทั้งผักปลอดภัยและผักอินทรีย์เพิ่มขึ้น ในหลายประเทศในทวีปแอฟริกา ได้แก่ มอริอ็อกโก และเคนยา อิสราเอลผู้ส่งออกที่สำคัญลงทุนผลิตผักที่ เอธิโอเปีย กลุ่มประเทศอาหรับผู้นำเข้าได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย คูเวต ดูไบ บาห์เรน ลงทุนผลิตในอียิปต์ ซึ่งบางประเทศมีการผลิตผักสด ผักแช่เย็นและแช่แข็งชนิดเดียวกันกับที่ผลิตได้ของไทย ได้แก่ พริก ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน มะเขือต่างๆ มะระ และบวบ เป็นต้น สำหรับจำหน่ายให้คนเอเชียที่ไปลงทุนและทำงานในแอฟริกาและส่งออกไปจำหน่ายในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะ สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ซึ่งต้นทุนการผลิตและต้นทุนการขนส่งถูกกว่าของไทยและได้รับ สิทธิพิเศษทางภาษีเนื่องจากเป็นประเทศยากจน รวมทั้งมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษเนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมมาก่อน

1.3. จีนและเวียดนาม ได้ขยายการผลิตเพื่อใช้ในประเทศและส่งออกผักเพิ่มขึ้น ทั้งจากการเข้ามาลงทุนผลิตโดยนักลงทุนจากต่างประเทศได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี ใต้หวัน และสิงคโปร์ และนักลงทุนของจีน เพื่อส่งกลับไปขายที่ประเทศของตนเองและส่งออกในตลาดอื่นๆ

2) โอกาสของผักสดแช่เย็น ที่ผลิตจากไทยที่เหลืออยู่สำหรับส่งออกในตลาดโลกนั้น น่าจะมุ่งรักษาตลาดเดิมไว้ให้ได้ก่อนโดยเน้นคุณภาพ ความสะอาด ความปลอดภัย และขยายเจาะตลาดบน เน้นลูกค้าร้านอาหารไทยและชาวเอเชียที่อพยพไปอยู่ต่างแดน ที่ต้องการผักเฉพาะชนิด สำหรับประกอบอาหาร ได้แก่ ผักสดแช่เย็นพร้อมปรุง สำหรับใช้เป็นเครื่องปรุงรสแต่งกลิ่นของอาหารไทย ผักพร้อมปรุงเป็นชุดสำหรับอาหารไทย ได้แก่ แกงส้ม แกงเลียง แกงป่า ส้มตำ ผัดกระเพรา ผัดผักรวม นอกจากนี้ควรจะเน้นผักที่มีประโยชน์

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

ต่อสุขภาพ ซึ่งปัจจุบันมีการส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่นอยู่แล้ว ได้แก่ ผักคะนัง ใบบัวบก ผักแพรว ชะอม ส้มป่อย ใบมะกรูด ผักชี ยี่ห่วย กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ผักชีฝรั่ง ผักชีลาว สะระแหน่ ผักคื่นห่าย ใบแมงลัก ผักเบ็ด และผักกะเจต เป็นต้น

3) ในส่วนของผักกระป๋องและแปรรูป และสิ่งปรุงรสอาหารได้แก่ ซอสพริกและเครื่องแกง สำเร็จรูป ที่เป็นสินค้าเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย ได้แก่ ผักดองปรุงรสพร้อมรับประทานเช่น ผักดองสามรส ยำ ผักดอง น้ำพริกแกงต่างๆ เป็นต้น น่าจะมีโอกาสขยายตัวได้เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของอาหารไทยและร้านอาหารไทย แต่ต้องมีการพัฒนาให้มีความหลากหลายของรสชาติให้เหมาะกับผู้บริโภคในแต่ละประเทศและเน้นความเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพให้มากขึ้น ส่วนข้าวโพดหวานกระป๋องของไทยนั้นน่าจะยังคงขยาย การส่งออกได้อีก จนกว่าจีนและประเทศในแอฟริกาจะขยายการผลิตและส่งออกเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญ อย่างไรก็ตามนักวิเคราะห์ชาวตะวันตกส่วนใหญ่ต่างมีความเห็นตรงกันว่า ในอนาคตจีนจะเป็นประเทศที่นำเข้า สินค้าอาหารคุณภาพ และอาหารเพื่อสุขภาพ (สินค้าตลาดบน) เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีประชากรจำนวนมาก มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจต่อเนื่อง ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าไปอยู่อาศัยและทำงานในเมืองเพิ่มขึ้น มีกำลังซื้อและมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีรายได้มั่นคงและสูงขึ้น

4) สำหรับตลาดไก่ลี้ คือตลาดประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงในกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ยังคงเป็นตลาดสำคัญสำหรับผักสดเช่น หอมหัวใหญ่ พริกสด มะเขือเทศ แตงกวา เป็นต้น เนื่องจากไทยสามารถผลิต และจำหน่ายในราคาถูกกว่าคู่แข่งอื่น แต่ในอนาคตหากพม่าเปิดประเทศและได้รับการรับรองจากนานาชาติ (เมื่อมีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว) น่าจะเป็นคู่แข่งใหม่ในด้านการค้าผักสดสำหรับไทย เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์และมีค่าแรงงานถูกในปัจจุบันก็มีนักลงทุนชาวจีนเข้ามาลงทุนผลิต แตงเมล่อนสำหรับส่งไปจำหน่ายในประเทศจีนอยู่แล้ว

3.7.3 ผลไม้

1) ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและแห้ง นอกจากการรักษาตลาดเดิมทั้งในตลาดสหภาพยุโรปและญี่ปุ่น แล้วตลาดสำคัญที่ควรเน้นและมีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้นได้มากคือ ตลาดจีน และตลาดเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน เนื่องจาก

1.1. จีนเป็นตลาดผลไม้สดที่ใหญ่มาก ตลาดจีนมีลักษณะหลายตลาดในหนึ่งประเทศ เนื่องจาก ประกอบด้วย 22 มณฑล 5 เขตปกครองตัวเอง 4 มหานคร ไม่รวมฮ่องกงและมาเก๊า แต่ละมณฑล มีความแตกต่างกัน ทั้งรูปแบบการใช้ชีวิต รายได้ สภาพเศรษฐกิจ ตลาดและความต้องการสินค้า สำหรับตลาดสำคัญของผลไม้ไทยคือ กลุ่มเศรษฐกิจฟานจูซันเจียว Pan- Pearl River Delta: PPRD ประกอบไปด้วย 9 มณฑล 2 เขตปกครองตัวเอง คือ กว่างตง ฝูเจี้ยน ไห่หนาน ชี้อชวน กว่างสี หยุนหนาน กุ้ยโจว หูหนาน เจียงซี ฮ่องกง มาเก๊า ที่มีประชากรรวมมากถึง 454 ล้านคนและพัฒนาเร็วที่สุด โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่นักธุรกิจไทยคุ้นเคย และรัฐบาลไทยพยายามผลักดันให้กลุ่ม PPRD เข้ามาเชื่อมกับกลุ่มอาเซียน ลักษณะของผู้บริโภคในกลุ่มนี้มีความหลากหลาย ทั้งแบบที่ชอบสินค้าฟุ่มเฟือยมีคุณภาพ จนถึงแบบที่สมถะ เรียบง่าย และส่วนหนึ่งรู้จักผลไม้ไทยอยู่แล้ว

1.2. ผลไม้ไทยมีโอกาสดูแลขยายตัวได้เพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากเป็นผลไม้ที่คนจีนนิยมบริโภคได้แก่ทุเรียน ลำไย ลิ้นจี่ ลำย้อย มังคุด ชมพู่ ปัจจุบันจีนได้อนุญาตให้ไทยส่งผลไม้เข้าไปจำหน่ายในจีนได้แล้วจำนวน 23 ชนิด คือ ทุเรียน ลำไย มังคุด สับปะรด ละมุด กัลยารส เสาวรส ลิ้นจี่ มะพร้าว น้อยหน่า มะขาม มะละกอ มะเฟือง มะม่วง ฝรั่ง เงาะ ชมพู่ แก้วมังกร ขนุน สละ ลองกอง ลิ้นจี่เขียวหวานและลิ้นจี่ ซึ่งแต่ละชนิดมีคู่แข่งแตกต่างกันโดยคู่แข่งสำคัญคือ เวียดนาม อินโดนีเซียและมาเลเซีย อย่างไรก็ตามคู่แข่งดังกล่าวไทยยังมีความสามารถที่เอาชนะได้

1.3 ในส่วนของการขยายตลาดในจีนนั้น กระทรวงพาณิชย์ด้วยการร่วมมือกับบริษัทเอกชนของจีนและภาคเอกชนของไทย ได้วางแผนจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าไทยในจีน 16 แห่ง ซึ่งเจรจา จัดตั้งสำเร็จแล้ว 4 แห่งคือ 1) กว่างโจว เมืองจางชาน ได้รับความร่วมมือจากบริษัท จินเทา จำกัด 2) เซี่ยงไฮ้ ไทยร่วมกับบริษัท เฮงไถ่ คอนซูเมอร์ กรุ๊ป จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเครือเดียวกันกับบริษัท จินเทา จำกัด 3) ซิงเต่า ได้รับความร่วมมือกับบริษัท หลี่จวิน จำกัด และ 4) คุณหมิง โดยบริษัท หยุนผิง จำกัด (จีน) และบริษัท บัวหิมะ จำกัด (ไทย) จัดตั้งบริษัท Kunming-Thai Culture and Trade Center ส่วนเมืองที่อยู่ระหว่างดำเนินการประสานงาน จำนวน 12 แห่ง คือ 1) เมืองฉางชา เมืองหลวงมณฑลหูหนาน 2) เมืองซีอาน เมืองหลวงมณฑลฉ่านซี 3) เมืองซิงเต่า มณฑลซานตง 4) เทศบาลนครปักกิ่ง 5) เทศบาลนครฉงชิ่ง 6) เมืองหนานหนิง เมืองหลวงเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง 7) เมืองกู่ยี่หลินเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง 8) เมืองลี้บงปันนา มณฑลยูนนาน 9) เขตบริหารพิเศษมาเก๊า 10) เมืองหวู่ฮั่นเมืองหลวงมณฑลหูเป่ย์ 11) เมืองเฉิ่นหยาง เมืองหลวงมณฑลเหลียวหนิง และ 12) เมืองต้าเหลียน มณฑลเหลียวหนิง เมื่อจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าได้สำเร็จครบ คาดว่าจะเพิ่มปริมาณการค้าผลไม้ได้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันไทยใช้ศูนย์กระจายสินค้าในคุนหมิงและลี้บงปันนา เป็นแหล่งกระจายสินค้าทั้งผลไม้และสินค้าอุปโภคบริโภคและคาดว่าจะเส้นทางบก ที่เชื่อมต่อระหว่างคุนหมิงกับเซี่ยงของในไทย ตามโครงการ North-South Corridor Route ที่ก่อสร้างเสร็จแล้ว จะทำให้การถ่ายเทสินค้า ผัก ผลไม้ และ อาหารทะเลจากไทยเข้าสู่ตลาดจีน ทำได้คล่องตัวมากขึ้น ดังนั้น ปัญหาของการส่งออกไปจีนในอนาคตไม่น่าจะอยู่ที่เรื่องช่องทางการตลาดแต่จะอยู่ที่การผลิตผลไม้ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย มีปริมาณและได้ตามเวลาที่ต้องการและ ราคาที่เหมาะสม

1.4. ตลาดเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ที่ประกอบด้วย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และบรูไน เป็นตลาดอยู่ติดกับประเทศไทย ที่สามารถรองรับผลไม้สดของไทยได้ดีและมีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีผู้บริโภครวมกันจำนวนมาก (มีประชากรรวมกันถึง 550 ล้านคน) ถึงแม้จะเป็นคู่แข่งกับไทยในการส่งออกก็ตาม ผลไม้ส่วนใหญ่จะเป็นผลไม้ชนิดเดียวกัน แต่ผลไม้สุกและการออกสู่ตลาดเหลื่อมเวลากัน และไทยมีศักยภาพในการผลิตผลไม้คุณภาพเหนือกว่า อย่างไรก็ตามหากสามารถใช้ประโยชน์จากเวทีความร่วมมือของกลุ่มอาเซียนภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน(อพตท) ในการจัดการวางแผนการผลิตและการตลาดผักและผลไม้ร่วมกัน ก็น่าจะเป็นประโยชน์ร่วมกันในด้านการค้าของทุกประเทศ

ตลาดผักและผลไม้ : บทที่ 3

1.5. ผลไม้สดแช่เย็นและแช่แข็งที่พร้อมรับประทานเป็นการนำสินค้าที่ได้คุณภาพไปถึงผู้บริโภคด้วยความมั่นใจ เป็นสินค้าที่ควรสนับสนุนให้มีการเปิดตลาดโดยการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เนื่องจากช่วยแก้ปัญหาทั้งทางทางตรงได้แก่ ปัญหาเรื่องรูปลักษณ์ภายนอกและคุณภาพของผลไม้ที่ไม่สม่ำเสมอ และทางอ้อมคือลดค่าขนส่งที่ต้องขนส่ง (เปลือง) ไปด้วยและค่าทำลายขยะที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงและสนับสนุน การแก้ปัญหาโลกร้อน ผ่านแนวคิดเรื่อง Food miles (ระยะทางที่ใช้ในการขนส่งอาหารจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภค) ด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มมูลค่าของผลไม้ ด้วยการสกัดสารสำคัญจากเปลือกและเมล็ดของ ผลไม้ไปใช้ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีมูลค่าสูงขึ้น

2) ในส่วนของผลไม้กระป๋องและแปรรูป ซึ่งเป็นสินค้าหลักที่นำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากอยู่แล้วเป็นสินค้าที่เก็บรักษาได้นาน สามารถขนส่งได้เป็นระยะทางไกล เป็นสินค้าที่ช่วยลดปัญหาการตลาดและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตสดในภาวะที่ต้องเก็บเกี่ยวพร้อมกันเป็นปริมาณมาก ที่ผ่านส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากสับปะรด สำหรับผลไม้แปรรูปชนิดอื่นๆจะต้องมีการประชาสัมพันธ์เน้นในเรื่องประโยชน์ที่มีต่อสุขภาพให้มากขึ้น รวมทั้งพัฒนาการแปรรูปให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคสมัยใหม่

3) พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าขึ้นในจังหวัดชายแดน ที่พร้อมเรื่องห้องเย็น ที่เป็นจุดเชื่อมต่อกับต่างประเทศ เช่น เชียงราย หนองคาย มุกดาหาร อุบลราชธานี เป็นต้น พร้อมทั้งพัฒนาระบบการขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เช่นรถไฟรางคู่ ที่มีระบบห้องเย็น เช่นเดียวกับที่เวียดนามได้ดำเนินการสร้างศูนย์กระจายสินค้าติดชายแดนจีน

4) นอกเหนือจากการขยายตลาดในต่างประเทศแล้ว การขยายตลาดผลไม้ในประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมการขายผ่านการท่องเที่ยว แนะนำวิธีการรับประทาน การประกอบอาหาร การเลือกซื้อ ให้กับนักท่องเที่ยวเน้นกลุ่มแม่บ้านที่เป็นผู้ซื้ออาหารของครอบครัว พร้อมทั้งสำรวจหาข้อมูล เรียนรู้/ทำความเข้าใจกับผู้บริโภคแต่ละชาติไปด้วยในเวลาเดียวกัน

5) ปัจจุบันมีผลไม้และผักไทยอีกหลายชนิดที่ยังไม่ทำการตลาดในต่างประเทศ ล่าสุดในปี 2008 ห้างเทสโกโลตัส ได้ทดลองนำผลไม้ไทยคือ มะปรางไปเปิดตลาดใหม่ในรูปของผลไม้เพื่อสุขภาพสำหรับคนทำงานและเด็กนักเรียนที่สหราชอาณาจักรยุโรป โดยให้ชื่อว่า Mini Mango (ภาพที่ 3.44) หากทำได้สำเร็จ ก็เป็นการเพิ่มโอกาสการส่งออกผลไม้ของไทยอีกชนิดหนึ่ง ข้อมูลด้านความเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพจะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น ดังนั้นงานวิจัยพัฒนาด้านคุณค่าอาหารหรือคุณประโยชน์ต่อสุขภาพของผลไม้ทุกชนิดของไทย การปรับปรุงพันธุ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การพัฒนาเทคโนโลยีหลังเก็บเกี่ยวและบรรจุภัณฑ์ การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตลาดต้องการ และการวิจัยด้านการตลาด

ภาพที่ 3.44 มะปรางผลไม้ไทยที่ถูกนำไปเปิดตลาดใหม่ในยุโรป

ที่มา: <http://news.sky.com/skynews/article/0,,30400-1309426,00.html>

บทที่ 4 ผลิต การผลิตและการแปรรูปผักและผลไม้

- 4.1 ประมวลสถานการณ์ด้านผลิตและการผลิต
- 4.2 ประมวลสถานการณ์ด้านการแปรรูป
- 4.3 ภาพรวมปัญหา
- 4.4 สรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 ประมวลสถานการณ์ของผู้ผลิตและการผลิต

4.1.1 สถานการณ์ของผู้ผลิต แรงงานที่ใช้ในการผลิต การรวมกลุ่มและพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

1) ผู้ผลิต/เกษตรกรและแรงงานที่ใช้ในการผลิต

จำนวนร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงอายุ และจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศที่ศึกษาจำนวน 11 ประเทศ แสดงในภาพที่ 4.1 ประเทศไทยมีประชากร 65.5 ล้านคน จัดเป็นลำดับที่ 7 ส่วนประเทศที่มีประชากรสูงสุดคือ จีน 1,330 ล้านคน และพบว่า ประเทศญี่ปุ่นมีประชากรที่มีผู้สูงอายุมากที่สุด (22%) ขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์มีประชากรผู้สูงอายุต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ที่ศึกษา ประชากรของอินเดียและอินโดนีเซียมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 4.2)

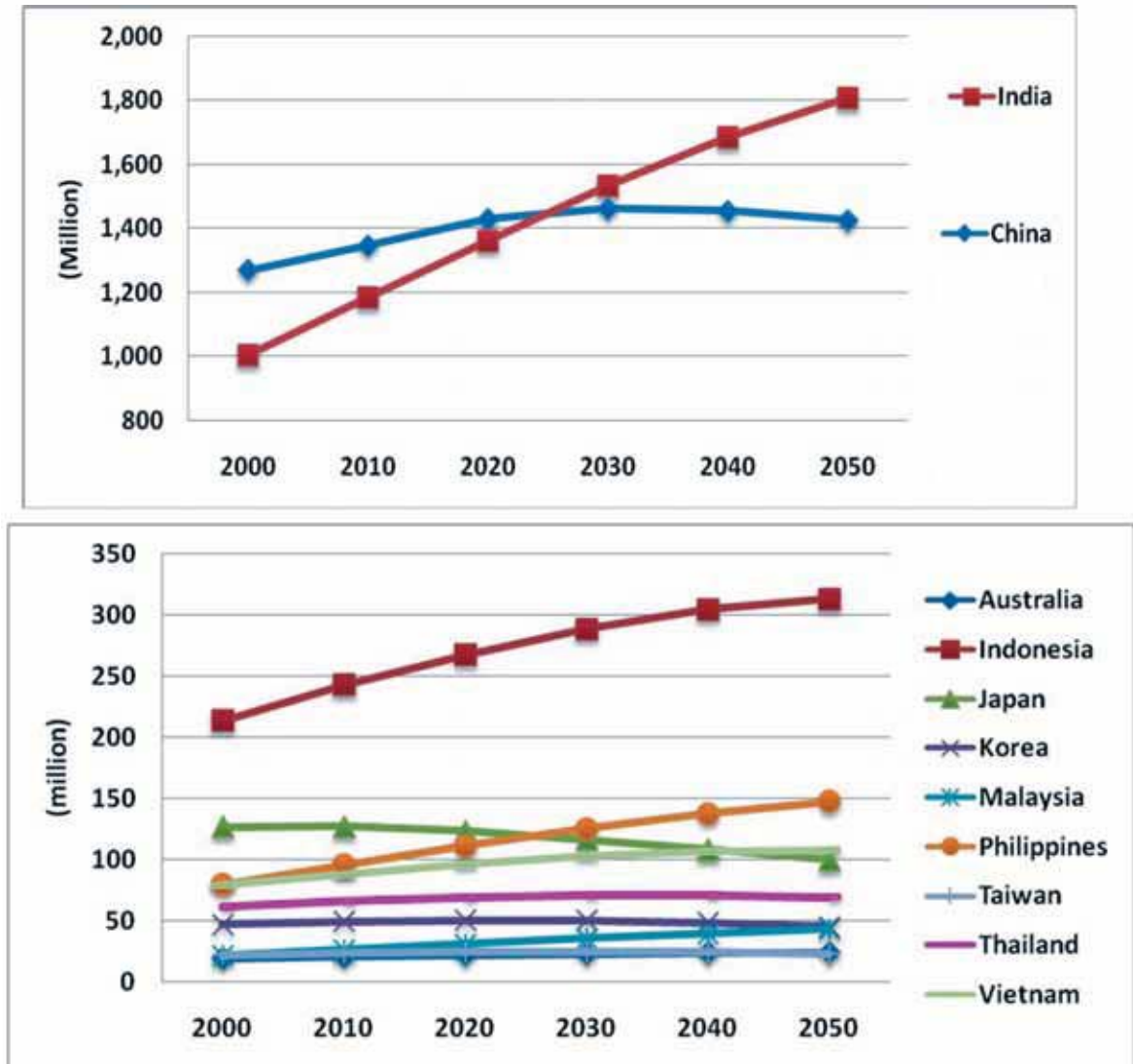
ภาพที่ 4.1 ร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงอายุและจำนวนประชากรทั้งหมด ของประเทศที่ศึกษา ในปี 2007

ที่มา: The 2008 CIA Factbook และของไทยเป็นข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ภาพที่ 4.2 แนวโน้มประชากรของประเทศที่ศึกษา 11 ประเทศ

ที่มา: World Population Prospects: The 2006 Revision, Highlights. New York: United Nations.

ประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น มีผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรค่อนข้างน้อย (4-5%) ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาที่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรมากที่สุดคือ อินเดีย (60%) สำหรับประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับที่ 5 (42%) (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 ร้อยละและจำนวนของผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรและผู้ประกอบการอาชีพนอกภาคการเกษตรของประเทศที่ศึกษา ในปี 2007

ที่มา: The 2008 CIA Factbook, และของไทยเป็นข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551)

● แรงงานภาคเกษตรของไทยลดลงมาโดยตลอด ในปี 2550 แรงงานในภาคเกษตรของไทยลดลงเหลือจำนวน 15.5 ล้านคน เท่ากับร้อยละ 42.8 ของวัยแรงงานของไทยที่มีอยู่ 36.2 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 23.7 จากจำนวนประชากรทั้งหมด 65.6 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551) และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรายได้จากภาคเกษตรไม่แน่นอน ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและงานหนัก จึงทำให้คนหนุ่มสาวออกนอกภาคเกษตร และบางส่วนได้เคลื่อนย้ายแรงงานไปเป็นลูกจ้างภาคเกษตรให้กับต่างประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานสูงกว่ามาก ได้แก่ อิสราเอลและไต้หวัน (ค่าจ้างแรงงานเกษตรของไต้หวันวันละ 1,000-1,200 บาท ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการปี 2550)

● จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ยังมีจำนวนแรงงานภาคเกษตรมาก (ภาพที่ 4.4) เนื่องจากมีประชากรมากกว่าไทย ในขณะที่ ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน ออสเตรเลียและมาเลเซียมีจำนวนแรงงานภาคเกษตรน้อยเนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นแล้ว อาชีพเกษตรมีค่าตอบแทนต่ำกว่า ความเสี่ยงของรายได้ที่ต่ำกว่าและทำงานลำบากกว่า

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

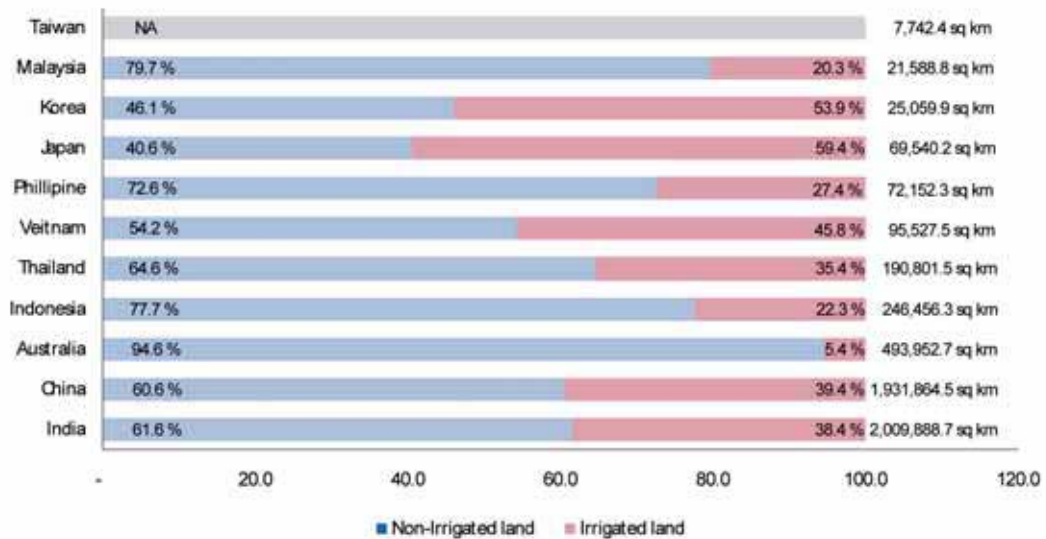

ภาพที่ 4.4 แรงงานภาคเกษตรของจีน และเวียดนามยังมีจำนวนมาก

เกษตรกรไทยมีอายุเฉลี่ย 53 ปี เนื่องจากคนหนุ่มสาว นิยมทำงานในเมืองซึ่งมีรายได้แน่นอนกว่า แต่มีอายุเฉลี่ยต่ำกว่าเกษตรกรของประเทศเกาหลี (60 ปี) และญี่ปุ่น (57ปี)

2) พื้นที่ใช้ประโยชน์ พื้นที่ถือครองการเกษตรและการใช้พื้นที่ผลิต

2.1) พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรของประเทศไทย เป็นลำดับที่ 5 มีพื้นที่ชลประทาน 35.4 % (ภาพที่ 4.5)

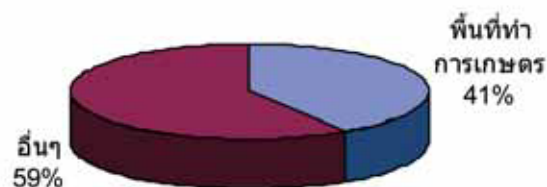
ภาพที่ 4.5 พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรของประเทศที่ศึกษา

ที่มา : The 2008 CIA Factbook

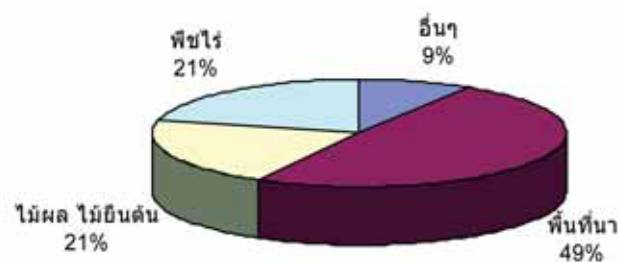

2.2) พื้นที่การถือครองการเกษตร

จากรายงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี 2551 ประเทศไทยมีพื้นที่ทำการเกษตร 130.3 ล้านไร่ คิดเป็น ร้อยละ 40.6 ของพื้นที่ทั้งประเทศซึ่งมีอยู่ประมาณ 320.7 ล้านไร่ (ภาพที่ 4.6) ในจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรดังกล่าวเป็นพื้นที่นาประมาณ 63.6 ล้านไร่ (ร้อยละ 48.8) (ภาพที่ 4.7) โดยแต่ละปีปลูกข้าวนาปีประมาณ 57 ล้านไร่ และข้าวนาปรัง 11 ล้านไร่ สำหรับพื้นที่พืชไร่มีประมาณ 27.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 21.1) พื้นที่ไม้ผลไม้ยืนต้น 27.7 ล้านไร่ (ร้อยละ 21.3) ที่เหลือเป็นพืชอื่น ๆ 11.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 8.8)

ภาพที่ 4.6 พื้นที่ทำการเกษตรของประเทศไทยมี 41% ของพื้นที่ประเทศ 320.7 ล้านไร่ (2551)

ภาพที่ 4.7 พื้นที่ปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นที่นา 49%

ไทยมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็นลำดับที่ 2 รองจากออสเตรเลีย โดยมีจำนวน 3.6 เฮกตาร์ต่อครัวเรือน (22.5 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา) ส่วนออสเตรเลียเกษตรกรรมมีพื้นที่ถือครองมากถึง 8.74 เฮกตาร์/ครัวเรือน (54.6 ไร่ต่อสวน ข้อมูลเฉลี่ยเฉพาะไม้ผลเขตร้อน) จีน เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรใกล้เคียงกันคือ 2 เฮกตาร์ต่อครัวเรือน ประเทศที่มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 2 เฮกตาร์ต่อครัวเรือนคือ อินเดีย ไต้หวัน เกาหลี ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย (ภาพที่ 4.8)

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ภาพที่ 4.8 พื้นที่ถือครองการเกษตรของประเทศที่ศึกษา

2.3) การใช้พื้นที่ผลิต

เกษตรกรส่วนใหญ่ของไทย จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย เป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่ถือครองน้อย การใช้พื้นที่ผลิตยังไม่มีประสิทธิภาพ ใช้แรงงานในการผลิตมากกว่าการใช้เครื่องทุ่นแรงในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ในขณะที่ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน เป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่ถือครองน้อยเช่นเดียวกัน แต่มีการใช้พื้นที่ผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภาพที่ 4.9) โดยญี่ปุ่น เกาหลีและไต้หวันใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ใช้เครื่องทุ่นแรงมากในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ทำให้ใช้แรงงานน้อยกว่าส่วนออสเตรเลียเป็น เกษตรกรรายใหญ่ พื้นที่ถือครองมาก ใช้เครื่องทุ่นแรงมาก ใช้พื้นที่ผลิตอย่างมีประสิทธิภาพมาก (ภาพที่ 4.10)

ภาพที่ 4.9 การใช้พื้นที่ผลิตอย่างมีประสิทธิภาพในไต้หวัน โดยปลูกถั่วตามคันนา และเกาะไหลลำปลูกข้าวในร่องน้ำ

ภาพที่ 4.10 การใช้เครื่องทุ่นแรงในกระบวนการผลิตแครอทของประเทศออสเตรเลีย

ที่มา: www.ausgarden.com.au/files/u1/carrot2.jpg

3) การรวมกลุ่มผู้ผลิต

การรวมกลุ่มของเกษตรกรของไทยส่วนใหญ่รวมตัวกันได้ไม่เข้มแข็ง ซึ่งอาจเนื่องจากวัฒนธรรมที่ชอบเป็นอิสระประกอบกับมีทำเลที่ตั้งทำให้ประสบปัญหา ภัยธรรมชาติเช่น พายุไต้ฝุ่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด น้อยกว่าประเทศอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีและไต้หวัน ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบปัญหาภัยธรรมชาติเป็นประจำทุกปีและในอดีตเคยประสบความอดอยากจากภัย สงคราม ส่วนเวียดนามและจีนรวมกลุ่มกันได้เข้มแข็งและภาครัฐยังสามารถเข้ามากำหนดทิศทางการดำเนินงานได้เนื่องจากเป็นประเทศสังคมนิยม และเคยอยู่ภายใต้การปกครองของต่างประเทศมาก่อน ส่วนออสเตรเลียเป็นประเทศสังคมตะวันตก ประชาชนมีการศึกษา มีการพัฒนางานอย่างเป็นระบบและมีการเคารพกฎกติกาอย่างเคร่งครัด ทำให้การรวมกลุ่มทำได้ดี โดยเฉพาะมีการรวมกลุ่มแยกตามชนิดพืช ส่วนอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ การรวมกลุ่มมีความเข้มแข็งน้อยเช่นเดียวกับไทย

4.1.2 สถานการณ์ด้านการผลิตผัก

1) ลักษณะการผลิตผักของประเทศไทย

ลักษณะการผลิตผักของไทย มี 3 ลักษณะคือ

1.1) ผลิตผักสดสำหรับตลาดในประเทศ

ผลิตผักเป็นอาชีพเสริมหลังการทำนา ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ปลูกพร้อมๆกันทั่วประเทศ เป็นพื้นที่ขนาดเล็ก มีการใช้น้ำชลประทาน ไม่มีการรวมกลุ่ม ผลิตอย่างเป็นอิสระ ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ในลักษณะของการผลิตนำการตลาด ผู้ผลิตจัดหาปัจจัยการผลิตเอง

ผลิตผักเป็นอาชีพหลัก โดยมีเกษตรกรส่วนหนึ่งปลูกผักตลอดปี

● ปลูกในลักษณะพืชสวน ในสภาพแปลงปลูก ที่มีการให้น้ำ มีทั้งที่ปลูกเฉพาะชนิดเป็นแปลงใหญ่หรือหลายชนิดเป็นแปลงย่อยแยกกัน ได้แก่ สวนผัก خانเมืองใหญ่และสวนผักในแหล่งปลูก ที่สำคัญ เช่น จังหวัดราชบุรี นครราชสีมา เพชรบูรณ์และตาก

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

● ปลูกลงในลักษณะพืชไร่ มีการปลูกเฉพาะชนิดเป็นแปลงขนาดใหญ่ 5-50 ไร่ ได้แก่ พริก แตงโม กะหล่ำปลี และฟักทอง ในพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมา ศรีสะเกษ เชียงใหม่ และ เลย เป็นต้น (ภาพที่ 4.11)

● ปลูกลงในโรงเรือน ซึ่งสามารถผลิตผักคุณภาพตลอดปี เช่น โรงเรือนปลูกผักที่อยู่ภายใต้การส่งเสริม ของโครงการหลวงบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือ และการผลิตพริกหวานในโรงเรือนภายใต้การ ส่งเสริม ของบริษัทเอกชน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และการปลูกพริกของบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา (ภาพที่ 4.12-4.14)

ภาพที่ 4.11 การปลูกกะหล่ำปลีบนพื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทย และการขนย้ายผลผลิต

ภาพที่ 4.12 การผลิตผักคุณภาพในโรงเรือนไม่ไผ่คลุมตาข่ายกันแมลง บนพื้นที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทย

ภาพที่ 4.13 โรงเรือนปลูกพริกหวานของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.14 การผลิตผักในโรงเรือนถาวรของบริษัทเอกชนจังหวัดนครราชสีมา

การผลิตผักคุณภาพโดยไม่ใช้ดินของเกษตรกรก้าวหน้า เป็นการผลิตผักเขตหนาว เช่น ผักกาดหอม หลายชนิด พริกหวาน สำหรับตลาดเฉพาะ ยังผลิตเป็นส่วนน้อย เนื่องจากต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและลงทุนสูง (ภาพที่ 4.15)

ภาพที่ 4.15 การผลิตผักคุณภาพโดยไม่ใช้ดินของมูลนิธิโครงการหลวง บนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ และของบริษัทเอกชนที่จังหวัดเลย

1.2) การผลิตผักเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมและการผลิตผักสดเพื่อส่งออก เป็นการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน (contract farming) โดยผู้ประกอบการธุรกิจผลิตผักอุตสาหกรรม เช่น ข้าวโพดหวาน บรรจุกะป๋อง ข้าวโพดฝักอ่อนบรรจุกะป๋อง เป็นต้น และผู้ส่งออกผักสด ได้กำหนดไม้ฝรั่ง และกระเจี๊ยบเขียว แตงแคนตาลูป (ภาพที่ 4.16-4.17) โดยทำความตกลงกับเกษตรกรที่มีปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน และแรงงาน ทำการผลิตพืชดังกล่าวให้ ตามที่ผู้ประกอบการต้องการ โดยมีเงื่อนไขว่าผู้รับซื้อผลผลิตในราคาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และจัดหาปัจจัยการผลิต สินเชื่อ และบริการส่งเสริมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้แก่เกษตรกร

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ภาพที่ 4.16 แปลงปลูกแคนตาลูปของบริษัทเอกชน
ที่จังหวัดอยุธยา

ภาพที่ 4.17 การผลิตแคนตาลูปเพื่อส่งออกของ
บริษัทเอกชน ที่อำเภอบรบือ
จังหวัดตาก

1.3) การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักเพื่อส่งออกและใช้ในประเทศ ได้แก่ มะเขือเทศ พริก แตงกวา แตงโม บวบ มะระ และข้าวโพด เป็นต้น แบบมีสัญญาผูกพันกับบริษัทเมล็ดพันธุ์ โดยบริษัทให้สายพันธุ์พ่อแม่ ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ควบคุมแนะนำการผลิต และรับซื้อผลผลิตในราคาที่ตกลงล่วงหน้า (ภาพที่ 4.18)

ภาพที่ 4.18 ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ของบริษัทเอกชน จังหวัดเชียงราย

ลักษณะการผลิตผักของต่างประเทศ

เกาหลีและญี่ปุ่น มีทั้งการผลิตผักที่มีมูลค่าสูงในโรงเรือน (บางชนิดสามารถปลูกและเก็บเกี่ยวได้เป็น ระยะเวลาจนถึง 9 เดือน ได้แก่ พริก มะเขือม่วง และมะเขือเทศ) ที่มีระบบควบคุมอุณหภูมิ แสง และระบบ การให้น้ำและปุ๋ยแบบอัตโนมัติ (ภาพที่ 4.19) และการผลิตในสภาพแปลงปลูกในฤดูร้อน ซึ่งเป็นการผลิตผัก แบบประณีต ใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสูง และที่ ได้รับผลผลิตสูง (อยู่ในกลุ่มประเทศที่ได้ผลผลิตสูงที่สุดในโลก) และมีคุณภาพดี การผลิตผักบางชนิดที่ใช้แรงงานสูง ได้รับผลตอบแทนต่ำและผลิตไม่เพียงพอ ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว แตงทอง และถั่วเหลืองรับประทานผักสด ทำให้บริษัทเอกชนญี่ปุ่นได้ออก ไปลงทุนผลิตและนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ไทย จีน เวียดนาม อินโดนีเซียและพม่า

ภาพที่ 4.19 การผลิตผัก แบบประณีต และใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงของเกาหลี และญี่ปุ่น

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

จีน ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อใช้บริโภคในประเทศ มีผักบางชนิดที่ผลิตได้มาก ต้นทุนการผลิตต่ำและสามารถเก็บรักษาและขนส่งได้เป็นระยะทางไกล เช่น กระเทียม หอมหัวใหญ่ (ภาพที่ 4.20) มีการส่งออกไปจำหน่ายทั่วโลก สำหรับการผลิตผักคุณภาพเพื่อส่งออกและใช้บริโภคภายในประเทศของจีน ที่คาดว่าจะเป็คู่แข่งสำคัญและมีผลกระทบต่อ การส่งออกผักบางชนิดของไทยในอนาคตนั้น เป็นการลงทุนผลิตโดยนักลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่เกาหลี สิงคโปร์ ไต้หวันและญี่ปุ่น และนักลงทุนของจีนเอง ที่ใช้เทคโนโลยีผลิตที่ทันสมัย มีการวางแผนการผลิต การจัดการและควบคุมการผลิตให้ได้มาตรฐาน การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การบรรจุหีบห่อตามความต้องการของลูกค้า โดยผลิตทั้งใน แปลงของบริษัท พื้นที่เป็นแปลงขนาดใหญ่ ได้จากการเช่าพื้นที่จากเกษตรกร (โดยความเห็นชอบจากรัฐบาลท้องถิ่น) กระจายอยู่ในมณฑลต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีการจ้างเกษตรกรเข้ามาเป็นแรงงานในการผลิต และ การผลิตในพื้นที่ของเกษตรกรในรูปแบบของการผลิตแบบมีสัญญาผูกพัน การผลิตผักของจีนมีการขยายตัว ของการผลิตผักในโรงเรือนมากขึ้นเนื่องจากผักสดไม่เพียงพอบริโภคในฤดูหนาว โดยนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตที่เป็นผลมาจากโครงการวิจัยร่วมกับ ประเทศเนเธอร์แลนด์

ภาพที่ 4.20 แหล่งผลิตหอมหัวใหญ่ ของจีนที่มณฑลเสฉวน

ไต้หวันปลูกผักเพื่อบริโภคและส่งออก ผักที่ปลูกส่งออก ได้แก่ หน่อไม้ เห็ดหอม และถั่วเหลืองผักสด มีการผลิตผักโดยใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์และเครื่องทุ่นแรงการเกษตรที่ผลิตขึ้นใช้ในประเทศ (ภาพที่ 4.21-4.22)

ภาพที่ 4.21 การปลูกผักกลางแจ้ง และในโรงเรือนของไต้หวัน

ภาพที่ 4.22 เครื่องทุ่นแรงที่ผลิตในไต้หวัน

ที่มา : Taiwan District Agricultural Research & Extension, Taiwan

เวียดนาม และมาเลเซีย ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อบริโภคในประเทศ รูปแบบการผลิตคล้ายคลึงกับประเทศไทย (ภาพที่ 4.23-4.24)

ภาพที่ 4.23 แปลงปลูกผักกลางแจ้ง และแปลงปลูกไม้ดอกในโรงเรือน และการผลิตกล้าผักเพื่อการค้าในโรงเรือนตาข่ายกันแมลง ที่ดาลัด เวียดนาม

ภาพที่ 4.24 แปลงปลูกสตรอเบอรี่ในมาเลเซีย ซึ่งทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวไปด้วย

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ในเวียดนามมีการผลิตผักคุณภาพเพื่อส่งออกโดยการเข้ามาลงทุนโดยนักลงทุนไต้หวันและญี่ปุ่น เพื่อผลิตผักบางชนิดและส่งกลับไปประเทศของผู้ลงทุนเอง

ไต้หวันลงทุนผลิตผักอินทรีย์ที่จังหวัด Lao Cai ของเวียดนาม ที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,500 เมตร มีอากาศดี ดินดี ปลูกกะหล่ำปลี กะหล่ำดอกและผักกาดหอม โดยชนกลุ่มน้อย เป็นพื้นที่ 157 เฮกตาร์ (981 ไร่) ส่งออกไปไต้หวัน ประมาณ 1,000-1,200 ตันต่อปี ได้ผลผลิตเฉลี่ย 40-50 ตัน/เฮกตาร์ (6,400-8,000 กก./ไร่) มีเป้าหมายขยายพื้นที่ปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตถึง 4,000-5,000 ตันต่อปี

ออสเตรเลีย มีการผลิตผักอย่างเป็นระบบ โดยการควบคุมกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อบริโภคในประเทศแต่มีผักสดบางชนิดผลิตมากและส่งออกด้วย ได้แก่ มะเขือเทศ หอมหัวใหญ่ แครอทและผักกาดหอม แต่ในช่วงตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา การส่งออกลดลงและสูญเสียตลาดให้กับผักสดชนิดเดียวกันจากประเทศจีนที่มีราคาถูกกว่า จำนวนผู้ผลิตลดลงจาก 4,799 รายในปี 1996-97 เหลือ 4,090 รายในปี 2004-2005

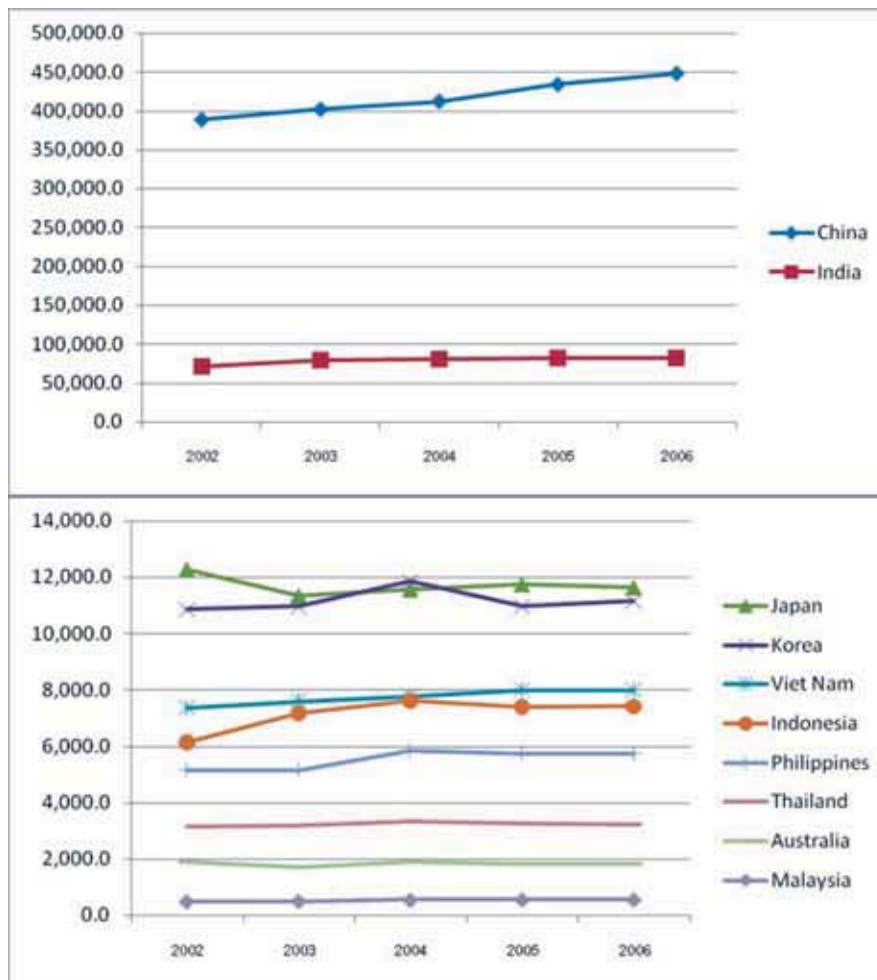
สำหรับการผลิตของอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อินเดีย ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อใช้บริโภคในประเทศ มีรูปแบบการผลิตคล้ายคลึงกันกับประเทศไทย (ภาพที่ 4.25)

ภาพที่ 4.25 แปลงปลูกหอมแดงของอินเดีย ใช้วิธีหว่านเมล็ด และมีระบบให้น้ำไปตามร่อง

3) ปริมาณการผลิตผักของประเทศที่ศึกษา

3.1) ประเทศจีนเป็นประเทศที่ผลิตผักมากที่สุด และมีแนวโน้มที่จะผลิตผักเพิ่มมากขึ้น (ภาพที่ 4.26) ไทยผลิตอยู่ในลำดับที่ 8 แตงโมเป็นผักชนิดที่มีการผลิตมากที่สุด เกาหลีผลิตผักได้ผลผลิตสูงสุดจำนวน 5 ชนิด คือ แตงโม หอมหัวใหญ่ แตงกวา พักทอง และมะเขือเทศ ส่วนญี่ปุ่นผลิตผักได้ผลผลิตสูงสุด คือ ผักตระกูลกะหล่ำ รองลงไปคือ แตงโม หอมหัวใหญ่ แตงกวา และมะเขือเทศ (ตารางที่ 4.1) สำหรับไต้หวันซึ่งไม่มีข้อมูลในตารางมีการผลิตผักได้ประมาณ 3.1 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ยปริมาณ 17.1 ตันต่อเฮกตาร์ (2003) ผักที่นิยมปลูกมาก เช่น หน่อไม้ เห็ดหอม กะหล่ำปลี และถั่วเหลืองผักสด

ภาพที่ 4.26 แนวโน้มของปริมาณการผลิตผักของ 10 ประเทศที่ศึกษา (หน่วย: 1,000 ตัน)

ที่มา: FAOSTAT, 2008

3.3) ข้อมูลของพื้นที่การปลูกผักรายชนิดของไทยนั้นสำรวจได้ค่อนข้างลำบากเนื่องจากเป็นพืชล้มลุกอายุสั้นมีการปลูกหลายลักษณะทั้งพืชเดี่ยวและพืชแซม ไม่ได้ปลูกในพื้นที่เดียวกันและมีความเสี่ยงต่อความเสียหายจากภัยธรรมชาติและศัตรูพืชสูงอย่างไรก็ตามจากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตรพบว่าพื้นที่ปลูกผักเศรษฐกิจของไทยมีอยู่ประมาณปีละ 3 ล้านไร่ มีผลผลิตรวม 5-5.5 ล้านตันต่อปี ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ สำหรับผักที่นิยมบริโภคและปลูกเป็นพื้นที่มากอยู่ในตระกูล พริก-มะเขือแตง และกะหล่ำ เป็นต้น

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ตารางที่ 4.1 ชนิด ปริมาณการผลิตและผลผลิตผักชนิดที่สำคัญของ 10 ประเทศที่ศึกษา

ประเทศ	ปริมาณการผลิต (1,000 ตัน)							รวม
	แตงโม	หอมหัวใหญ่	ข้าวโพดหวาน	กะหล่ำปลีและผักตระกูลกะหล่ำ	แตงร้านแตงกวา	ฟักทองน้ำเต้า	มะเขือเทศ	
จีน	71,220.0	19,600.0	15	34,826.2	27,357.0	6,060.3	32,540.0	191,618.4
อินเดีย	274.1	6,434.6	0.0	6,147.7	124.9	3,678.4	8,637.7	25,297.4
เกาหลี	778.4	889.6	0.0	3,068.1	389.6	322.0	433.2	5,880.9
ญี่ปุ่น	418.7	1,158.0	233.0	2,286.8	628.3	233.0	726.3	5,684.1
อินโดนีเซีย	0.0	809.2	312.5	1,292.7	552.9	195.7	587.8	3,750.8
ไทย	432.0	279.0	273.0	265.0	221.2	218.8	197.7	1,886.8
ออสเตรเลีย	108.4	256.0	40.0	0.0	14.4	89.9	408.0	916.7
ฟิลิปปินส์	117.3	76.0	0.0	91.2	9.7	371.1	175.6	840.9
เวียดนาม	15.0	3.0	0.0	700.0		0.0	0.0	718.0
มาเลเซีย	167.0	0.0	0.0	35.0	51.8	15.1	35.0	303.9
ผลผลิต(กก./เฮกตาร์)								
จีน	30,777.9	20,613.1	8,333.3	21,177.1	17,059.7	19,069.1	23,158.5	
อินเดีย	12,926.3	11,718.5		20,116.2	6,719.1	9,720.6	17,358.7	
เกาหลี	37,871.6	58,088.1		19,444.4	66,693.2	33,314.1	64,524.8	
ญี่ปุ่น	32,207.7	49,067.8	9,137.3	64,167.1	47,961.8	13,787.0	56,302.3	
อินโดนีเซีย		9,460.2	3,676.5	42,904.3	10,410.5	21,813.1	11,751.1	
ไทย	14,400.0	14,531.3	7,050.6	17,500.0	8,219.5	11,826.6	17,189.7	
ออสเตรเลีย	26,799.9	42,881.1	10,000.0	20,247.2	14,042.9	16,809.6	52,307.7	
ฟิลิปปินส์	16,968.5	9,000.2		11,041.7	6,063.0	16,340.5	10,252.0	
เวียดนาม	15,000.0	2,960.5		28,155.0				
มาเลเซีย	21,519.0			12,459.8	24,387.7	29,662.8	26,923.1	

ที่มา : FAOSTAT / C FAO Statistics 2008 ไม่มีข้อมูลของไต้หวัน

4.1.3 สถานการณ์ด้านการผลิตผลไม้

1) ลักษณะการผลิตผลไม้

1.1) ลักษณะการผลิตผลไม้ของไทย

ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ผลิตอย่างเป็นอิสระ ตามความเหมาะสมของชนิดผลไม้กับพื้นที่ในลักษณะของการผลิตนำการตลาด มีการรวมกลุ่มกันน้อย

พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ขนาดเล็ก แบบปล่อยตามธรรมชาติอาศัยน้ำฝน มากกว่าการให้น้ำชลประทาน ขาดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม การควบคุมบังคับการควบคุมบังคับการออกดอก การปลิดผล การห่อผล การใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมตามค่าวิเคราะห์ดิน และตามระยะการเจริญเติบโตหรือตามความต้องการของพืช การใช้ปุ๋ยในระบบน้ำ การจัดการเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว ฯลฯ ทำให้การควบคุมปริมาณและคุณภาพของผลไม้ทำได้ยาก อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรก้าวหน้าส่วนหนึ่งที่ทำสวนผลไม้เป็นอาชีพ โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบสั่งได้ ส่วนใหญ่เป็นผลไม้ที่มีการส่งออก เช่น ลำไยทุเรียน

มังคุด และมะม่วง สามารถควบคุมการผลิตทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการ เช่นเดียวกับที่ใช้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ใต้หวัน ญี่ปุ่นและอิสราเอล แต่ต้องใช้ต้นทุนการผลิตสูง (ภาพที่ 4.27-4.29)

ภาพที่ 4.27 การให้น้ำระบบน้ำในแปลงปลูกมะม่วงที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.28 การตัดแต่งกิ่งทรงพุ่มลำไย ทำให้ได้ผลผลิตลำไยที่เกิดจากกิ่งกระโดง มีสีเหลืองทอง จำหน่ายได้ราคาสูง

ภาพที่ 4.29 การห่อผลส้มที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

1.2) ลักษณะการผลิตผลไม้ของต่างประเทศ

เกาหลี ญี่ปุ่นและไต้หวัน มีทั้งการผลิตผลไม้โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงแบบประณีตทุกขั้นตอนการผลิต การใช้พันธุ์ดีที่ปรับปรุงพันธุ์มาโดยเฉพาะ การตัดแต่งควบคุมทรงพุ่ม การห่อผล การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีอย่างถูกต้อง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อ การขนส่งด้วยระบบห้องเย็น เป็นการผลิตที่ใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพทำให้ได้รับผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง และมีการจัดการผลไม้อย่างดีจนถึงมือผู้บริโภค (ภาพที่ 4.30 - 4.33)

ภาพที่ 4.30 การปลูกมะม่วงในโรงเรือนของประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: Horticulture in Japan 2006 Edited by The Japanese Society for Horticultural Science

ภาพที่ 4. 31 การผลิตแอปเปิลในญี่ปุ่น

ภาพที่ 4.32 การผลิตผลไม้ในไต้หวัน

ภาพที่ 4.33 ภาชนะบรรจุผลไม้ของเกษตรกรไต้หวัน ที่มาลงทุนที่มณฑลไห่หนาน (เกาะไต้หวันของจีน) และเส้นทางที่ส่งผลไม้ไปจำหน่ายในประเทศจีน

จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ส่วนใหญ่มีลักษณะของการผลิตผลไม้เหมือนกับของไทย (ภาพที่ 4.34) เวียดนามและจีนมีการจัดโซนสำหรับการปลูกผลไม้แต่ละชนิดให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ในมณฑลกว่างซีของจีน เมืองหนานหนิงปลูกกล้วยไข่ และเมือง Beihai ปลูกมะม่วง (ภาพที่ 4.35 และ 4.36) ปัจจุบันจีนมีการพัฒนาการผลิตไม้ทุกชนิดรวมทั้งผลไม้เขตร้อนชนิดที่ไทยปลูกอยู่ด้วย โดยภาคเอกชนและภาครัฐให้การสนับสนุนผลไม้หลายชนิด ตัวอย่างกรณีศึกษาของการผลิตกีวีพันธุ์ใหม่ เพื่อการส่งออกโดยบริษัท Sun Rising Development (Agriculture) Limited (ภาพที่ 4.37)

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ภาพที่ 4.34 การปลูกลำไย และลิ้นจี่ของจีน ที่มณฑลกว่างตุง ซึ่งใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้วย

ภาพที่ 4.35 การผลิตมะม่วงของจีน ในเมือง Bei hai

ภาพที่ 4.36 กล้วยไซที่เจริญจากเนื้อเยื่อ อนุบาลไว้ในโรงเรือน และแปลงปลูกกล้วยขนาดใหญ่ ที่เมืองหนานหนิง ประเทศจีน

ภาพที่ 4.37 กระบวนการผลิตกีวี่สีแดงของกลุ่มเกษตรกรจีน
ที่อยู่ในการดูแลของบริษัท Sun Rising Development
(Agriculture) Limited

ออสเตรเลีย มีการผลิตไม้ผลเขตร้อนเป็นแปลงใหญ่ผู้ผลิตจำนวนไม่มาก (ตารางที่ 4.2) โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมตามคำแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนข้อมูลด้านต่างๆอย่างครบถ้วน ตลอดจนห่วงโซ่ การผลิตทั้งในและต่างประเทศ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การตลาด ไปจนถึงผู้บริโภค

ตารางที่ 4.2 สถานภาพของการผลิตไม้ผลเขตร้อนบางชนิดของออสเตรเลีย

Details	Banana	Custard apple	Lychee	Longan	Pineapple	Rambutan	Mango	Papaya	Durian	Mangosteen
Number of enterprises	1,943	270	250 commercial	50-60 commercial	140	100	1800	150-200	55	20
Total Area (hectares)	14500	unavailable	2000	unavailable	6000	150	unavailable	500	40	50
Estimated annual production (tonnes)	314,950	3500	6000 (f)	600	120,000 – 140,000	680	60,000	14,400	80-90	100
GVP at farmgate (\$ mil.)	245-295	7	25.75 (f)	2.6 (f)	40	5	120	18	0.5-0.75	1
Percentage of product exported	0%	approx. 20%	30%	10% (max)	0%	25%	10%	less than 1%	0%	unavailable
Number of employees	5000	450	3000 (max)	300 (max)	500 FTE	permanent + 220 casuals	unavailable	approx. 500	Up to 50	Up to 50
Industry representative body	Aust. Banana Growers Council Inc.	Aust. Custard Apple Growers Association	Aust. Longan Growers Association	Aust. Lychee Growers Association	Pineapple Special Interest Group represented by Growcom	Aust. Rambutan Growers Association	Aust. Mango Industry Assoc. (AMIA)	Aust. Papaya Industry Assoc.	RTEGA	RTEGA

ที่มา : Queensland DPI & F, Australian Banana Growers Council Inc. [online], RIRDC, Industry strategic plans and grower interviews Number of employees is taken at best available estimate by industry representatives, FTL=full time equivalents

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

3) ชนิด และปริมาณการผลิตผลไม้

3.1) สถานการณ์การผลิตผลไม้ภาพรวม

จากสถิติชนิดและปริมาณของผลไม้สำคัญของ FAO ประเทศจีนเป็นประเทศที่ผลิตผลไม้มากที่สุด (ภาพที่ 4.38) ชนิดของผลไม้ที่มีการผลิตมาก คือ ส้ม กล้วย และมะม่วง ในปี 2006 ไทยผลิตผลไม้มากเป็นลำดับที่ 5 และผลิตสับปะรดเป็นปริมาณมากที่สุดในกลุ่มประเทศที่ศึกษา อย่างไรก็ตามผลผลิตของไทยยังต่ำกว่าออสเตรเลีย และฟิลิปปินส์ (ตารางที่ 4.3) ผลไม้ของไต้หวันผลิตมากที่สุด คือ ส้ม (34,367 ตัน) รองลงมาคือ มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ สับปะรด และกล้วย

ภาพที่ 4.38 แนวโน้มของปริมาณการผลิตผลไม้ของ 10 ประเทศที่ศึกษา (หน่วย: 1,000 ตัน)

ที่มา: FAOSTAT, 2008

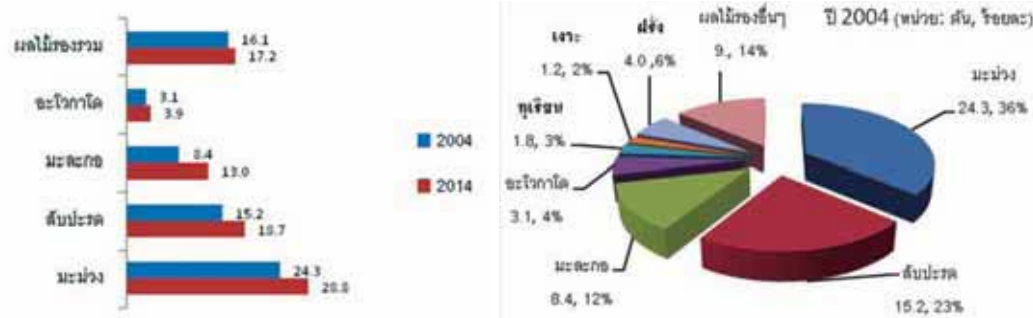
ตารางที่ 4.3 ชนิด ปริมาณการผลิตและผลผลิตผักชนิดที่สำคัญของ 10 ประเทศที่ศึกษา

ประเทศ	ปริมาณการผลิต (1,000 ตัน)										รวม รายการที่ 2-10
	1. รวม ผลไม้มะเขือ หนาว 12 ชนิด	2. สับปะรด	3. กล้วย	4. มะม่วง มะม่วง มั่งคุด	5. ส้ม เขียว หวาน	6. ส้ม	7. มะละกอ	8. มะนาว	9. องุ่น	10. เกรป ฟรุ๊ตและ ส้มโอ	
จีน	52,418.5	1,400.0	7,053.0	3,550.0	13,240.0	2,765.0	117.0	783.0	6,375.0	505.0	35,788.0
อินเดีย	2,216.9	1,229.4	11,710.3	11,140.1		3,469.4	783.4	1,617.8	1,546.3	154.3	31,651.0
อินโดนีเซีย	227.6	925.1	5,177.6	1,412.9		2,214.0	548.7				10,278.3
ฟิลิปปินส์	26.0	1,833.9	6,794.6	936.8	24.9	5.2	157.3	1.7	0.1	39.3	9,793.7
ไทย		2,705.2	1,864.9	1,800.0	670.0	339.3	131.0	82.0	45.0	22.5	7,659.8
ออสเตรเลีย	650.4	104.0	265.6	49.5	102.0	571.0	5.6	38.0	1,981.2	11.0	3,128.0
ญี่ปุ่น	1,884.3	10.4	0.2	2.2	841.9	63.0		4.8	2,098.0		3,020.5
เวียดนาม	106.3	470.0	1,344.2	367.8		601.3			28.6	22.5	2,834.4
มาเลเซีย		340.0	534.4	16.1		12.4	73.6	3.4		10.0	990.0
เกาหลี	1,655.4	0.3			620.3	0.0			330.0		950.6
ประเทศ	ผลผลิต (ก.ก./เฮกตาร์)										
	1. รวม ผลไม้มะเขือ หนาว 12 ชนิด	2. สับปะรด	3. กล้วย	4. มะม่วง มะม่วง มั่งคุด	5. ส้ม เขียว หวาน	6. ส้ม	7. มะละกอ	8. มะนาว	9. องุ่น	10. เกรป ฟรุ๊ตและ ส้มโอ	
จีน	18,792.0	25,234.4	8,179.7	10,106.9	7,477.0	21,272.7	12,762.8	13,193.3	8,859.7		
อินเดีย	15,140.4	28,971.6	6,512.1		26,051.5	8,979.1	12,895.1	25,686.1	22,718.5		
อินโดนีเซีย	11,563.5	16,436.9	5,167.1		32,615.2	22,821.7					
ฟิลิปปินส์	36,815.9	15,845.4	5,207.5	2,580.5	2,704.0	16,947.1	3,695.2	233.7	7,620.5		
ไทย	26,751.1	13,232.0	6,315.8	18,010.8	18,240.1	11,909.1	3,071.2	16,071.4	1,847.9		
ออสเตรเลีย	37,936.5	25,631.7	6,189.6	24,878.1	25,954.6	14,014.9	30,400.0	12,526.0	13,750.0		
ญี่ปุ่น	23,476.3	3,363.6	6,858.5	16,737.6	14,719.6		13,116.5	111,005.3			
เวียดนาม	12,983.4	14,315.2	7,127.9		10,174.3			15,888.9	11,842.1		
มาเลเซีย	32,075.5	21,104.4	4,337.1		6,026.3	10,011.2	4,534.6		7,441.0		
เกาหลี	32,444.4			29,010.0				17,147.2			

ที่มา : FAOSTAT / C FAO Statistics 2008

3.2) สถานการณ์การผลิตไม้ผลเขตร้อน (Tropical Fruit)

สถานการณ์การผลิตไม้ผลเขตร้อนที่สำคัญตามการคาดการณ์ของ FAO ชนิดผลไม้ที่มีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้น เช่น มะม่วง สับปะรด มะละกอ และอะโวคาโด โดยเฉพาะมะม่วงมีปริมาณการผลิตมากที่สุด ขณะที่ประเทศไทยมีการผลิตสับปะรดมากเป็นอันดับสองของโลก (ภาพที่ 4.39 ตารางที่ 4.4)

ภาพที่ 4.39 สถานการณ์การผลิตไม้ผลเขตร้อนที่สำคัญของโลก

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

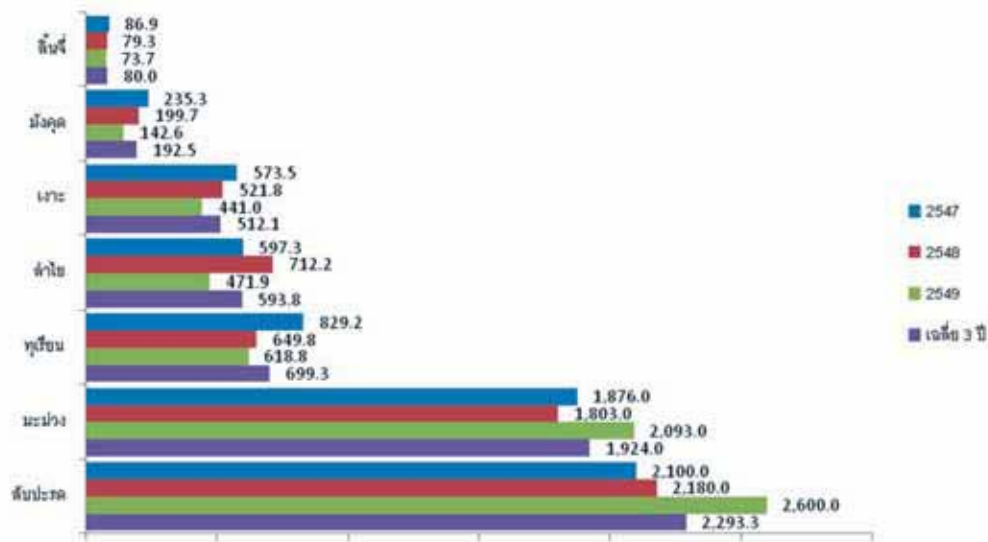
ตารางที่ 4.4 ผลผลิตของไม้ผลเขตร้อนชนิดหลักของปี 2004 และการคาดการณ์ปริมาณการผลิตในปี 2014

ภูมิภาค/ประเทศ	มะม่วง		สับปะรด		มะละกอ		อะโวคาโด	
	2002-04	2014	2002-04	2014	2002-04	2014	2002-04	2014
รวมทั่วโลก	24,252	28,768	15,216	18,677	8,380	12,999	3,127	3,936
รวมประเทศกำลังพัฒนา	24,103	28,610	14,672	18,237	8,335	12,960	2,595	3,385
รวมแอฟริกา	2,514	2,698	2,393	2,901	1,315	1,972	310	499
ไนจีเรีย	-	-	-	-	755	883	-	-
กัวเตมา	-	-	233	275	-	-	-	-
เคนยา	-	-	533	668	-	-	-	-
รวมลาตินอเมริกา	3,825	4,138	4,450	5,457	3,108	3,879	1,911	2,325
ชิลี	-	-	-	-	-	-	133	183
บราซิล	844	892	1,419	1,737	1,599	2,206	174	131
คอสตาริกา	-	-	822	907	-	-	-	-
เม็กซิโก	1,510	1,867	672	895	733	968	947	1,236
เปรู	-	-	-	-	184	240	96	84
รวมเอเชีย	17,630	19,788	7,702	8,545	1,907	2,612	431	619
อินเดีย	10,982	11,664	-	-	2,597	3,091	-	-
จีน	219	264	-	-	-	-	-	-
ปากีสถาน	1,060	1,125	-	-	-	-	-	-
อินโดนีเซีย	-	-	-	-	589	921	255	269
ฟิลิปปินส์	965	1,129	1,677	2,090	-	-	-	-
ไทย	1,750	2,103	1,812	1,903	123	140	-	-
รวมประเทศพัฒนาแล้ว	148	158	544	440	45	39	532	550
สเปน	-	-	-	-	-	-	126	144
สหรัฐอเมริกา	3	3	253	150	19	22	198	195
อิสราเอล	26	37	-	-	-	-	75	73
ออสเตรเลีย	-	-	110	112	-	-	-	-

ที่มา : CURRENT SITUATION AND MEDIUM-TERM OUTLOOK FOR TROPICAL FRUITS,FAO

3.3) สถานการณ์ผลิตไม้ผลของไทย

ประเทศไทยมีการปลูกไม้ผลมากกว่า 20 ชนิดกระจายทั่วประเทศ มีผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่องตลอดปี ในปี 2543 มีพื้นที่ปลูกไม้ผลทั้งหมดประมาณ 10 ล้านไร่ ในปี 2546 มีพื้นที่ปลูกมะม่วงประมาณ 25% ทุเรียน 10 % ลำไย 8% เงาะ 7% และอื่น ๆ 50% ผลผลิตจากผลไม้สดโดยรวมภายในมีปริมาณปีละประมาณ 10 ล้านตัน ไม้ผลที่ปลูกในเชิงเศรษฐกิจมีศักยภาพทางการค้าและการส่งออก ได้แก่ ทุเรียน ลำไย มังคุด มะม่วง เงาะ และลิ้นจี่ โดยผลผลิตของทุเรียน มังคุด เงาะ และลิ้นจี่ ลดลง เนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาลในการลดพื้นที่การผลิตพืชดังกล่าว ขณะที่มะม่วงและสับปะรดยังคงมีผลผลิตเพิ่มขึ้น (ภาพที่ 4.40)

ภาพที่ 4.40 ผลผลิตของผลไม้ของไทยที่มีศักยภาพทางการค้าและการส่งออก (หน่วย: 1,000 ตัน)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กรมวิชาการเกษตร

3.4) ฤดูกาลเก็บเกี่ยวของไม้ผลเขตร้อน

ฤดูกาลเก็บเกี่ยวไม้ผลเขตร้อน 7 ชนิดที่สำคัญคือ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย มะม่วง ลิ้นจี่ และส้มโอ แสดงในตารางที่ 4.5 ทุเรียนของไทยยังสามารถครองตลาดได้เป็นอันดับหนึ่งเนื่องจากมีช่วงการผลิตได้เกือบตลอดปี ขณะที่ มังคุด ออกมาในช่วงเดียวกันกับทุเรียน ดังนั้นการผลิตมังคุด จึงจำเป็นต้องเน้นคุณภาพเพื่อการส่งออก และขยายการบริโภคภายในประเทศทั้งรูปผลสดและการแปรรูป ทำนองเดียวกับเงาะ ควรเน้นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น ส่วนลำไยมีคู่แข่งที่สำคัญคือเวียดนามเนื่องจากสามารถผลิตได้ตลอดปี เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ลำไยของไทยยังคงได้เปรียบในแง่ของคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาดผู้บริโภค ในประเทศจีนมากกว่าลำไยของประเทศเวียดนาม (ภาพที่ 4.41)

ภาพที่ 4.41 ลำไยของไทยเป็นที่นิยมของผู้บริโภคคนจีน จะขายหมดก่อนผลไม้ชนิดอื่น

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ตารางที่ 4.5 ถูฤดูกาลเก็บเกี่ยวของผลไม้เขตร้อน 7 ชนิดที่สำคัญของไทยกับต่างประเทศ

ชนิดผลไม้ประเทศ		มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
ทุเรียน	ไทย			อ	อ	อ	อ/ค	อ/ค	ค	ค	ค		
	เวียดนาม						ค	ค	ค				
	มาเลเซีย												
	อินโดนีเซีย												
	ฟิลิปปินส์												
	ออสเตรเลีย												
มังคุด	ไทย				อ	อ	อ/ค	ค	ค	ค			
	เวียดนาม	ก	ก			ค	ค	ค	ค				
	มาเลเซีย												
	อินโดนีเซีย												
	ฟิลิปปินส์												
	ออสเตรเลีย												
ลำไย	ไทย	นญ	นญ	นญ	นญ	นญ	นญ					นญ	นญ
	เวียดนาม	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค/น	ค/น	ค	ค	ค	ค
	จีน												
	ออสเตรเลีย												
	ไต้หวัน								ค				
ลิ้นจี่	ไทย					อ	อ						
	เวียดนาม												
	อินโดนีเซีย												
	ออสเตรเลีย												
	จีน						อ	อ					
	ไต้หวัน						อ	อ					
เงาะ	ไทย				อ	อ	อ	ค	ค	ค			
	เวียดนาม												
	มาเลเซีย												
	อินโดนีเซีย												
	ฟิลิปปินส์												
	ออสเตรเลีย												
มะม่วง	ไทย												
	มาเลเซีย												
	เวียดนาม			อ	อ								
	ฟิลิปปินส์												
	ออสเตรเลีย												
	อินเดีย												
ส้มโ	ไทย												
	เวียดนาม												
	มาเลเซีย	ค	ค					น	ค/น	ค/น	ค/น	ค	ค
	ฟิลิปปินส์												
	ออสเตรเลีย												

ที่มา : สรุปจากรายงานด้านการผลิตและการตลาดของแต่ละประเทศ จากหลายแหล่งข้อมูล
 หมายเหตุ : อ = ภาคตะวันออก น = ภาคเหนือ ต = ภาคใต้ ก = ภาคกลาง นญ = นอกฤดู
 สีเหลือง=ช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาด สีขาว=ไม่มีผลผลิต สีแดง=ช่วงเก็บเกี่ยวมากที่สุด

4.2 ประมวลสถานการณ์ด้านการแปรรูป

4.2.1 ประเภทของผลิตภัณฑ์ของไทย

กลุ่มผลิตภัณฑ์ผัก ได้แก่ ผักสดแช่แข็งในลักษณะพร้อมรับประทาน หรือพร้อมปรุง เช่น พืชผักตระกูลถั่ว ข้าวโพดหวาน ผักต่างๆ ผสมกัน หอมหัวใหญ่ กระเจี๊ยบ หน่อไม้ฝรั่ง ผักกระป๋อง เช่น ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน หน่อไม้ ผักแห้ง ผักดอง เช่น แตง ผักกาดหัว ผักกาดเขียวปลี กะหล่ำปลี เครื่องปรุงรสได้แก่ ซอสพริก ซอสมะเขือเทศ น้ำพริกแกงต่างๆ และน้ำผักรวม (ภาพที่ 4.42-4.43)

ภาพที่ 4.42 ผักสดแช่เย็นแช่แข็ง ในรูปพร้อมรับประทาน หรือพร้อมปรุง

ภาพที่ 4.43 เครื่องปรุงรส และน้ำพริก

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

*กลุ่มผลิตภัณฑ์ผลไม้ได้แก่ ผลไม้สดแช่แข็งทั้งแยกชนิดและในรูปของผลไม้รวม เช่น ทูเรียน ลำไย มะม่วง ลิ้นจี่ มังคุด ส้มโอ มะละกอ ผลไม้แห้งเช่น ลำไย กลิ้ว มะขาม ผลไม้กระป๋องเช่น สับปะรด ลำไย ลิ้นจี่ เงาะสอได้สับปะรด และน้ำผลไม้ทั้งเข้มข้น เช่นน้ำสับปะรด และน้ำผลไม้ผสม (ภาพที่ 4.44)

ที่มา : www.richtimeexpo.com

ที่มา : th.88dbmedia1.jobsdb.com

ที่มา : www.myzreality.com

ภาพที่ 4.44 ผลิตภัณฑ์ผัก ผลไม้แห้ง และน้ำผลไม้

4.2.2 สถานการณ์ด้านการแปรรูป

จากข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมพบว่า ณ เดือนมกราคม ปี 2551 ไทยมีโรงงานแปรรูปผักและผลไม้ รวม 591 โรงงาน แยกเป็นโรงงานขนาดใหญ่ กลางและเล็ก เป็นจำนวน 35, 66 และ 490 โรงงาน ตามลำดับ มีการจ้างงานรวม 75,460 คน

ส่วนใหญ่ของผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ของไทย ได้แก่ แะแซ้ง แะ้ง ดอง บรรจุกระป๋อง และน้ำผัก และผลไม้ ซึ่งยังเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปขั้นต้นที่ผลิตมานาน ไม่ซับซ้อนสามารถผลิตเพื่อแข่งขันได้ง่าย ปริมาณการขายขึ้นอยู่กับการแข่งขันในด้านราคาและคุณภาพ ส่วนผลิตภัณฑ์แปรรูปขั้นสูงทั้งจากส่วนที่ใช้ประโยชน์และส่วนที่เป็นขยะ (เปลือก เมล็ดและขั้ว) ได้แก่ สารสกัด อาหารเสริม เครื่องสำอางค์ (ภาพที่ 4.45) เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ที่แข่งขันได้ยากนั้นยังมีอยู่น้อย

ภาพที่ 4.45 เครื่องสำอางค์จากผลไม้

ประเทศที่เป็นคู่แข่งและคู่แข่งของไทยที่สามารถและกำลังพัฒนาการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันกับของไทย ได้แก่ **ประเทศเวียดนาม** ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้เหมือนของไทยแทบทุกรายการยกเว้น น้ำพริกแกงและ ซอสพริก **ประเทศฟิลิปปินส์** ผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์จากสับปะรด และมะม่วง **ประเทศจีน** ผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ผักแะแซ้ง ผลไม้กระป๋อง (ลำไย ลิ้นจี่ สับปะรด) และ**ไต้หวัน** มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรดหลายชนิด เช่น น้ำสับปะรด แยม สับปะรดแห้ง นอกจากนี้ยังทำไวน์ และน้ำส้ม

ในประเทศอินเดียการแปรรูป มะม่วง กล้วย ส้ม แอปเปิล ฝรั่ง มะละกอและสับปะรด ซึ่งมีการพัฒนาไปมากโดยมีอัตราการแปรรูปเพิ่มขึ้นในอัตราประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ต่อปี การแปรรูปที่ประเทศอินเดียทำมากคือ น้ำผลไม้ ผักและผลไม้แะเยือกแะ้ง แต่อย่างไรก็ตามการแปรรูปผักยังมีเพียงประมาณ 4 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตที่บริโภคได้ โดยมีผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปที่ใช้ในการส่งออกประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ (ภาพที่ 4.46)

ภาพที่ 4.46 ผลิตภัณฑ์แปรรูปของอินเดีย

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ส่วนในประเทศอินโดนีเซียมีการแปรรูปผักและผลไม้เพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การทำแยม ทำผลไม้แห้ง ผลไม้ทอดกรอบ ผลไม้เชื่อม และน้ำผลไม้ เป็นต้น

ข้อมูลที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ในประเทศออสเตรเลียมีการแปรรูปผักและผลไม้เพื่อใช้พร้อมปรุงและพร้อมบริโภคหลายชนิดเพื่อปรุงเป็นอาหารไทย เช่น กระเทียมสับละเอียดบรรจุหลอด แกงเขียวหวาน เครื่องปรุงที่เป็นสมุนไพรประเภท ตะไคร้ ขิง กระเพราและพริกแดง นอกจากนี้ยังมี Spicy Thai Salad ซึ่งก็คือส้มตำ (แต่ใช้ผักอื่นแทนมะละกอ) ซึ่งสามารถนำไปบริโภคได้ทันที (ภาพที่ 4.47-4.48)

ภาพที่ 4.47 ผลิตภัณฑ์แปรรูปกระเทียมสับละเอียดบรรจุหลอด (ซ้าย) และน้ำพริกแกง (ขวา)

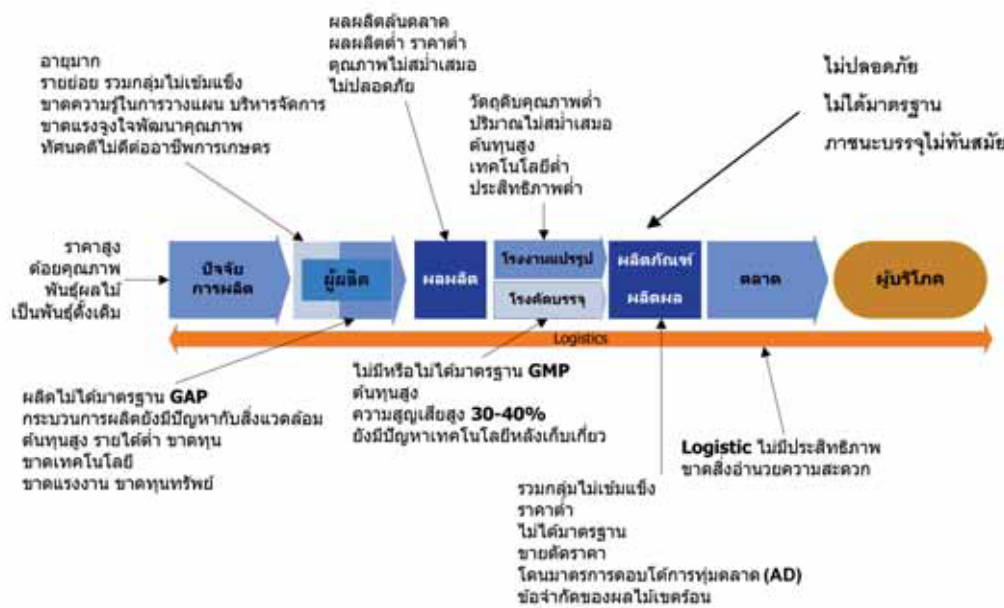
ภาพที่ 4.48 การแปรรูปอาหารประเภทเครื่องปรุงอาหารไทยและอาหารพร้อมบริโภคในประเทศออสเตรเลีย

4.3 ภาพรวมของปัญหาและแนวทางแก้ไข

4.3.1 ภาพรวมของปัญหาการผลิตผักและผลไม้ของไทย

สรุปสภาพปัญหาสำคัญตามลำดับของแต่ละขั้นตอนที่เป็นส่วนประกอบของห่วงโซ่การผลิตผักและผลไม้ ดังแสดงในภาพที่ 4.49 ประเด็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรไทยที่พบเป็นปัญหาเดิมที่มีมานานแล้วและยังแก้ไม่ได้ ปัญหาหลักไม่ได้อยู่ที่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่พฤติกรรมของคนที่ยังขาดความรู้ในการจัดการ ขาดแรงจูงใจ ขาดระเบียบวินัยและขาดความซื่อสัตย์ โดยภาพรวมปัญหาของการผลิตผักและผลไม้สดคือ ผลผลิตต่ำ คุณภาพไม่สม่ำเสมอ ต้นทุนการผลิตสูง มีสารพิษตกค้าง ขายได้ราคาถูก ขาดทุน สำหรับการปลูกและผลไม้เพื่อป้อนโรงงานแปรรูปซึ่งใช้ส่งออกเป็นส่วนใหญ่ ยังมีปัญหาทั้งในด้านปริมาณไม่เพียงพอ คุณภาพผลิตผลไม่สม่ำเสมอราคาไม่แน่นอน การจัดส่งไม่ตรงตามเวลา และรวมทั้งวัตถุดิบที่ผลิตได้ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ส่วนปัญหาด้านโรงงานแปรรูปคือ ปัญหาด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะโรงงานแปรรูปขนาดกลางและขนาดย่อม มักจะมีเทคโนโลยีที่ไม่ทันสมัยและประสิทธิภาพการผลิตต่ำ

ภาพที่ 4.49 สรุปประเด็นปัญหาสำคัญของการผลิตและ การแปรรูปผักและผลไม้ของไทย

4.3.2 ปัญหาของผู้ผลิตผักและผลไม้สด

1) ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีการรวมกลุ่มเป็นจำนวนน้อย มีบางกลุ่มมีความเข้มแข็งเป็นระยะเวลายาวนานตามความสามารถของผู้นำกลุ่ม เมื่อเปลี่ยนผู้นำจะประสบปัญหาเกิดความอ่อนแอและสลายไปในที่สุด แต่กลุ่มส่วนใหญ่ขาดความแข็งแกร่งและมักจะประสบความล้มเหลวเมื่อมีปัญหาทางด้านการตลาดและ มักจะพบความไม่สุจริตในการบริหารทางการเงิน ซึ่งน่าจะเกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมของคนไทยและสังคมไทย

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

2) ขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ส่วนใหญ่ผลิตแล้วประสบกับการขาดทุน และเป็นหนี้ มีสาเหตุจากผลผลิตของผักและผลไม้มักจะล้นตลาดเป็นประจำ มักจะออกพร้อมกันเป็นปริมาณมาก ในช่วงเวลาสั้นๆและปริมาณผลผลิตในแต่ละปีหรือแต่ละช่วงเวลาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ และฤดูกาลเนื่องจากพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ผลผลิตจึงไม่กระจายตัวสอดคล้องกับความต้องการของโรงงานและผู้บริโภค ทำให้ขายได้ราคาถูกและทำให้ราคามีความผันผวนสูง ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ผลิตโดยตลอด มีลักษณะเป็นวงจรขึ้นลงตามราคาผลผลิต เมื่อผลผลิตมีราคาถูกเกษตรกรก็เปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น ทำให้วัตถุดิบขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้น ในฤดูถัดไปเกษตรกรจะหันกลับมาปลูกอีก ทำให้ผลผลิตมากล้นตลาดและราคาถูก

3) ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพในการผลิต การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและแรงงานรับจ้างจากประเทศเพื่อนบ้าน ความไม่ตระหนักถึงความสำคัญของแรงงานที่มีคุณภาพในการผลิตพืชสวน ซึ่งต้องใช้แรงงานมากตั้งแต่การปลูก ดูแลรักษา (กรณีไม้ผล มีการตัดแต่ง การห่อผล ฯลฯ) เก็บเกี่ยว จัดการหลังเก็บเกี่ยว ส่งผลต่อเนื่องไปถึงทั้งปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่ได้รับ ต้นทุนการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน

4) ขาดเงินทุนเพื่อใช้ปรับปรุงการผลิตและต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี พันธุ์พืช วัสดุอุปกรณ์ต่างๆมีราคาแพง

5) ขาดความรู้เรื่อง เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย การวางแผน การบริหารจัดการ โดยเฉพาะการจัดการคุณภาพและระบบการผลิตที่เหมาะสมและยั่งยืน ทำให้ผลผลิต (วัตถุดิบ) มีคุณภาพไม่สมบูรณ์ มีสารตกค้างและสิ่งปนเปื้อนอยู่ในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

6) การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ดีและเหมาะสม (GAP) ยังไม่แพร่หลาย ได้แก่ การใส่ปุ๋ยตามค่าการวิเคราะห์ดินและพืช การให้น้ำ ขาดระบบชลประทานที่ทันสมัย ได้แก่ระบบน้ำหยด ฝนเทียมและระบบการให้ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง การปลิดผล การห่อผล ตลอดจนปัญหาการระบาดของโรคและแมลง ที่ทำความเสียหายให้กับผักและผลไม้ การจัดการศัตรูพืชโดยใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีความแปรปรวนทั้งปริมาณและคุณภาพ และมักจะพบว่ามีสารตกค้างในผลผลิต ผลผลิตที่ได้มาตรฐานสำหรับการส่งออกจากแปลงเกษตรกรรายย่อยยังมีสัดส่วนที่ต่ำอยู่

7) ขาดความรู้ด้านการค้าและการตลาด และขาดข้อมูลตลาด

8) ขาดความรับผิดชอบต่อคุณภาพสินค้า เช่น เร่งเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้สินค้าด้อยคุณภาพ หรือขายสินค้าแบบคละไม่คัดแยกตามคุณภาพ

4.3.3 ปัญหาการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการส่งออก

1) การผลิตผักและผลไม้ เพื่อป้อนโรงงานแปรรูป ยังมีปัญหาและมีข้อจำกัดอยู่มากทั้งมีปริมาณไม่เพียงพอ คุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ ราคาไม่แน่นอน และการจัดส่งไม่ตรงตามเวลา รวมทั้งวัตถุดิบที่ผลิตได้ไม่ตรงกับความต้องการของโรงงาน

2) ในกรณีของผักไม่สามารถควบคุมปริมาณผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการใช้ในการบริโภคและส่งโรงงานให้ได้พอดี เนื่องจากเป็นพืชล้มลุกเจริญเติบโตเร็ว อายุเก็บเกี่ยวสั้น ปลูกกระจายไปทั่วประเทศ ปริมาณพื้นที่ปลูกเปลี่ยนแปลงเร็วตามสภาพแวดล้อมและสภาวะราคา ถ้าราคาสูงในฤดูที่ผ่านมามากจะปลูกมากในฤดูถัดไป ส่วนใหญ่ปลูกมากหลังจากการเกี่ยวข้าวในช่วงฤดูหนาว ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับปลูกผักได้ดีแทบทุกชนิด ผลผลิตออกมากในเวลาเดียวกัน ทำให้ล้นตลาดและขายได้ในราคาถูก

3) โรงงานอุตสาหกรรมอาหารที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผักและผลไม้ กว่าร้อยละ 95 เป็นขนาดกลางและขนาดย่อม และมักใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ยังไม่ทันสมัยและไม่ได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ มาตรฐานและคุณภาพของสินค้าอาหารที่ผลิตได้ และยังขาดความรู้ด้านการตลาดขาดการจัดการด้านสุขาภิบาลตลอดจนกระบวนการผลิตที่ดี ตั้งแต่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษาในสถานที่รวบรวมวัตถุดิบก่อนนำส่งเข้าสู่กระบวนการแปรรูป การควบคุมด้านสุขลักษณะในระหว่างการแปรรูปบรรจุหรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ คนงานขาดความใส่ใจการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพส่งเข้าสู่กระบวนการผลิต โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม และการนำระบบ GMP ไปใช้ในการผลิตยังไม่ทั่วถึง

4) ขาดการควบคุมคุณภาพ ระบบการจัดการระหว่างผู้ผลิตผลทางการเกษตร กับโรงงาน ในรูปของตลาดข้อตกลงอยู่ในวงจำกัด ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมคุณภาพ และปริมาณวัตถุดิบที่ได้มาตรฐานของโรงงาน ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งออกคนงานขาดความใส่ใจการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพส่งเข้าสู่กระบวนการผลิต โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

5) มีระเบียบขั้นตอนทางราชการมาก ความล่าช้าของระบบ ระเบียบ และขั้นตอนการดำเนินงานของทางราชการ เนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหารค่อนข้างมาก และขาดการประสานงานที่ดี โดยเฉพาะหน่วยงานที่ออกไปรับรองคุณภาพสินค้าอาหาร เป็นต้น

6) ขาดการจัดการด้านสุขาภิบาลตลอดจนกระบวนการผลิตที่ดี ตั้งแต่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การดูแลรักษาในสถานที่รวบรวมวัตถุดิบก่อนนำส่งเข้าสู่กระบวนการแปรรูป

7) ระบบการจัดการระหว่างผู้ผลิตผลทางการเกษตรกับโรงงาน ในรูปของตลาดข้อตกลงอยู่ในวงจำกัด ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมคุณภาพและปริมาณวัตถุดิบที่ได้มาตรฐานของโรงงาน

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

4.3.4 ปัญหาอื่นๆ

- 1) พันธุ์ โดยเฉพาะไม้ผลขาดการวิจัยปรับปรุงพันธุ์ไม้ผลอย่างต่อเนื่องยังปลูกพันธุ์ดั้งเดิม
- 2) โรคระบาด ที่ทำความเสียหายให้กับผลไม้และผัก โรคที่สำคัญได้แก่ โรคเหี่ยวในสับปะรด โรคใบไหม้แผลใหญ่ในข้าวโพดหวาน ซึ่งต้องการงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน
- 3) ข้อจำกัดในด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมซึ่งเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ ด้านบุคลากร ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่เน้นเทคโนโลยี การผลิตที่สูงขึ้น การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตผลและของเสียยังอยู่ในระดับต่ำ การไม่สามารถนํานโยบายและมาตรการไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน และการกีดกันทางการค้าด้วยมาตรการที่มีใช้ภาษีมีมากขึ้น เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของธุรกิจส่งออกสินค้าผักและผลไม้ที่ทำได้ลำบากยิ่งขึ้น

4.4 ข้อเสนอแนะ

- 1) ภาครัฐควรเร่งกำหนดเขตเพาะปลูกไม้ผล (Zoning) และกำกับดูแลการเพาะปลูกให้ได้ปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด เพื่อควบคุมปริมาณและคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานส่งออก พร้อมกับจัดตั้งหน่วยงานความสะอาดต่างๆ ได้แก่ โรงคัดบรรจุ ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้ผลิตและมีแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน มีใช้เพียงแต่สร้างแล้วปล่อยทิ้งให้รกร้างโดยไร้ประโยชน์ เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะห้ามผู้ที่ปลูกไม้ผลข้ามเขตไปแล้วไม่ได้ แต่สามารถกำหนดเขตที่จะให้ความช่วยเหลือได้ ซึ่งจะทำให้การเพาะปลูกผลไม้อยู่ในพื้นที่ที่ควบคุมได้
- 2) เร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายปรับโครงสร้างการผลิตไม้ผลของกระทรวงเกษตรฯ ที่ลดพื้นที่ปลูกไม้ผลชนิดที่ล้นตลาด ได้แก่ ทูเรียน มังคุด เงาะ เปลี่ยนไปปลูก ยางพาราและปาล์มน้ำมัน และพัฒนาคุณภาพสวนผลไม้ที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐาน
- 3) รัฐบาลควรกำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรฯ จัดทำสวนไม้ผลต้นแบบที่ได้มาตรฐานเพื่อให้เกษตรกรศึกษา พัฒนาระบบการจัดการ ซึ่งรวมถึงการบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การใช้เทคโนโลยีในการรักษาคุณภาพสินค้า
- 4) พัฒนาเทคโนโลยีการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ รวมทั้งการผลิตสินค้าที่เพิ่มมูลค่า เช่น ผลไม้ปลอดสารพิษ เป็นศูนย์กลางการปลูกผักผลไม้อินทรีย์ โดยส่งเสริมให้ปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม
- 5) เร่งรัดการออกใบรับรองคุณภาพอาหารหรือผลิตผลเกษตร ใบรับรองปลอดโรคพืช สารตกค้าง สนับสนุนระบบจัดการเกษตรแผนใหม่ พัฒนาระบบตลาดข้อตกลงระหว่างเกษตรกรกับโรงงานแปรรูปให้ขยายตัวมากขึ้น เพื่อเป็นการประกันปริมาณ ราคา และคุณภาพของผลผลิตเกษตรให้ตรงกับความต้องการของโรงงานแปรรูป โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมและเกษตรกร
- 6) จัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการนโยบายอุตสาหกรรมเกษตรระดับชาติ เพื่อจัดทำแผนและประสานการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร และกำหนดภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในด้านต่างๆ ให้ชัดเจน ให้มีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

เกษตรกรขนาดย่อม ในด้านการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า และการจัดการ

7) วิจัยและพัฒนาเครื่องทุ่นแรงขนาดเล็กสำหรับเกษตรกรรายย่อย เพื่อใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตโดยอาจใช้ต้นแบบจาก ไต้หวัน เกาหลีและญี่ปุ่น

8) วิจัยเรื่องการจัดการแรงงานในการผลิตพืชสวน ทั้งรูปแบบและระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยอาจใช้ตัวอย่างรายงานวิจัยของออสเตรเลีย เรื่อง Enterprise labour access: Planning for the labour needs of the Australian Tropical Fruit Industry

9) การพัฒนาฐานข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ใช้เป็นกรณีศึกษาในเรื่องการผลิต การส่งเสริมการผลิต การแปรรูป และการตลาดพืชสวน กรณีศึกษาที่ทำประสบความสำเร็จแล้วทั้งในและต่างประเทศพร้อมกับการวิเคราะห์เงื่อนไขต่างๆ ในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน ที่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เกษตรกรและผู้สนใจสามารถเปิดอ่านศึกษาได้ทันทีและนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

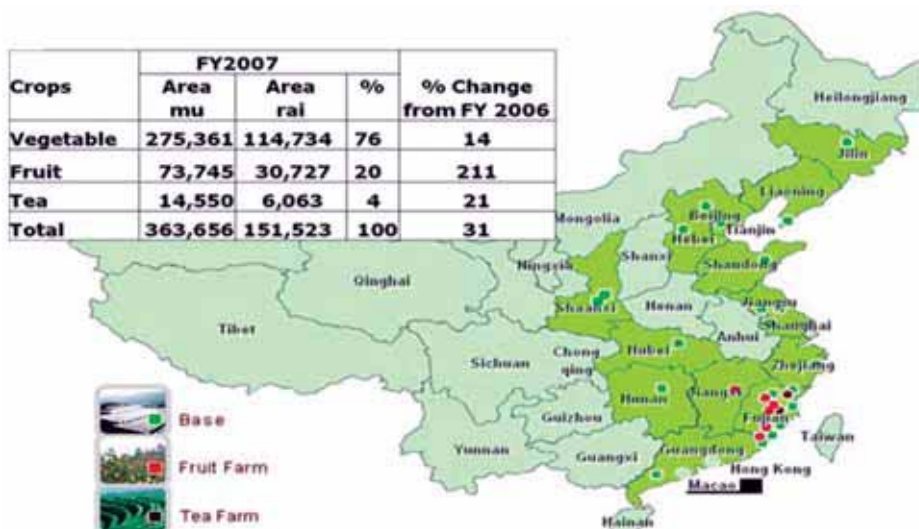
10) งานวิจัยเชิงวิเคราะห์กรณีศึกษารูปแบบการจัดการผลิตที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรายย่อย ทั้งในและต่างประเทศ(ดูตัวอย่างในกรอบท้ายบท)เพื่อนำมาเป็นต้นแบบสำหรับงานส่งเสริมเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง ลดความเสี่ยง เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย เช่น กรณีศึกษารูปแบบงานผลิตผักของโครงการหลวง กรณีศึกษาการปลูกผักที่ใช้รูปแบบ Contract farming มีการควบคุมระบบการผลิตมาตรฐานและแบ่งปันผลประโยชน์ ส่วนของต่างประเทศ เช่น ประเทศจีนมีบริษัทเอกชน Chaoda Modern Agricultural (Holdings) Limited เป็นผู้ผลิตผักและผลไม้คุณภาพส่งออกรายใหญ่ของประเทศจีนซึ่งมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ให้เกษตรกรรายย่อย ที่มีพื้นที่ผลิตขนาดเล็ก ความรู้ น้อย ทุนน้อย สามารถผลิตผักคุณภาพด้วยต้นทุนต่ำ ส่งออกไปขายประเทศที่มีมาตรฐานสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ อเมริกาได้

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ตัวอย่างข้อมูลกรณีศึกษาวิธีการดำเนินงานของบริษัท Chaoda Modern Agricultural (Holdings) Limited ประเทศจีน

พื้นที่ผลิต ปัจจุบันในปี 2007 บริษัทมีฐานการผลิตอยู่จำนวน 31 ฐาน (เป็นผัก 23 ฐานและผลไม้ 5 ฐานและชา 2 ฐาน) อยู่ใน 15 มณฑล ที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน สามารถปลูกได้ทั้งปี (ภาพที่ 4.50)

ภาพที่ 4.50 พื้นที่ผลิตผัก ผลไม้และชาของบริษัท Chaoda Modern Agricultural (Holdings) Limited ในปี 2007 มี 31 ฐาน (ผัก 23 ผลไม้ 6 ชา 2) 15 มณฑล หลากหลายสภาพแวดล้อม ปลูกได้ต่อเนื่องทั้งปี

วิธีการดำเนินงานของบริษัท

- ใช้แหล่งทุนในการดำเนินงานทั้งจากภายในประเทศ และจากแหล่งทุนจากตลาดหุ้น
- เน้นการผลิตผักและผลไม้เป็นการค้าที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีแผนการผลิต มีการวิเคราะห์ตลาด ผลิตตามใบสั่งซื้อของลูกค้า ซึ่งในใบขายได้มีการแนะนำพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ ปลูกให้แก่ลูกค้า
- ใช้รูปแบบการผลิตที่มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ **”บริษัท (Company) + ฐานการผลิต (Bases) + เกษตรกร (Farmers) business model”** โดย บริษัทเป็นศูนย์บริหารจัดการ มีการจัดตั้งฐานการผลิตกระจายไปหลายพื้นที่ โดยเลือกพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม ไม่เสี่ยงจากภัยธรรมชาติ สามารถใช้พื้นที่ผลิตต่อเนื่องได้ทั้งปี มีดินดี น้ำสะอาด โดยการเช่าพื้นที่ระยะยาวจากเกษตรกรภายใต้ความเห็นชอบของรัฐบาลท้องถิ่น รวบรวมให้เป็นแปลงผลิตขนาดใหญ่ มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ระบบน้ำ และโรงเรียน ในส่วนของเกษตรกรนั้นมีการจ้างเกษตรกรเข้ามาเป็นผู้ผลิต โดยมีการฝึกอบรม ให้ความรู้และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

● ใช้หลักการความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ของบริษัทเน้นการเติบโตอย่างยั่งยืนด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริษัท ผู้ลงทุน ลูกค้า เกษตรกรและสิ่งแวดล้อม โดยให้การเติบโตของบริษัท ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาชุมชน และความเป็นอยู่ ของเกษตรกร โดยใช้หลักคิดที่ว่าคนงานคือหุ้นส่วน มีโครงการสนับสนุนทางด้านสังคม เช่น Chooda Caring fund และ Farmer caring month เป็นต้น

● ใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการทำฟาร์ม ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นความปลอดภัยและความยั่งยืน ให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชลง ใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

● เน้นงานวิจัยและพัฒนา ด้านเทคโนโลยีการผลิตและสร้างพันธุ์ใหม่ โดยสร้างศูนย์วิจัยที่ทันสมัยทั้งในที่ตั้งของบริษัทและแปลงผลิต มีการทำวิจัยร่วมมือกับนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานราชการของภาครัฐอย่างใกล้ชิด

● มีการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการดำเนินงานของทุกฝ่าย

● การผลิต และการแปรรูป

● ชนิดของผักที่ผลิต ได้แก่ พริก มะเขือม่วง มะเขือเทศ ถั่วต่างๆ ข้าวโพดหวาน ผักตระกูลแตง หอมหัวใหญ่ และมันฝรั่ง เป็นต้น

● ใช้วัสดุเกษตรที่ได้มาตรฐาน เลือกวัสดุตามความต้องการของลูกค้า ตามกฎหมาย หรือข้อกำหนดของผู้นำเข้าและบรรจุในภาชนะตามข้อกำหนดของลูกค้า (ภาพที่ 4.51)

● คุมกระบวนการผลิตและคุณภาพอย่างเข้มงวด มีการบันทึกข้อมูลครบถ้วน เพื่อตรวจสอบย้อนกลับ

● ส่วนการแปรรูปนั้นผลิตภัณฑ์หลักคือผักแช่แข็ง (IQF) โดยผลิตที่ได้มาตรฐานสากล ISO9001 & 14000 (ภาพที่ 4.52)

ภาพที่ 4.51 ชนิดของผักสดและผักแช่แข็งที่ผลิตจำหน่ายโดยบริษัท

Chooda Modern Agricultural (Holdings) Limited

ผู้ผลิต การผลิต และการแปรรูปผักและผลไม้ : บทที่ 4

ภาพที่ 4.52 โรงงานแปรรูป ลักษณะการแปรรูปและตัวอย่างลักษณะการบรรจุผลิตภัณฑ์ผักของบริษัท Chaoda Modern Agricultural (Holdings) Limited ในปี 2007

ตลาดและผลประกอบการ

- ผักที่ส่งออกเป็นจำนวน 30 % มี 5 ชนิดที่ส่งออกมาเรียงตามมูลค่าคือ บร็อคโคลี่ ข้าวโพดหวาน กะหล่ำดอก กะหล่ำปลีและกระเจียบเขียว
- ผลผลิตสดส่งออกไป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์และประเทศอื่นๆ ในเอเชีย
- ผักแช่แข็งมีตลาดที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น อเมริกาเหนือ และตะวันออกกลาง

บทที่ 5 การวิจัยและพัฒนา

- 5.1 สถานภาพการผลิตการค้าและความต้องการงานวิจัย
- 5.2 หน่วยงานบริหารงานวิจัยและหน่วยงานวิจัย
- 5.3 เป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการวิจัย
- 5.4 ตัวอย่างผลงานวิจัย
- 5.5 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในภาพรวมการวางแผนและการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานวิจัยของประเทศจึงเป็นกุญแจสำคัญ ที่จะส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของทั้งเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคในแต่ละประเทศ ในบทนี้ได้รวบรวม 4 ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและพัฒนาผักและผลไม้ของทั้ง 11 ประเทศ ในการเปรียบเทียบระหว่างประเทศต่างๆ ได้อิงลำดับความสามารถในการแข่งขันตามตารางที่ 5.1 เป็นหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่ามักมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ต่อหัวของประชากรสูงกว่าประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันต่ำ ประเทศไทยมีลำดับอยู่ที่กลางพอดีในระหว่าง 11 ประเทศที่ทำการศึกษา สำหรับประเด็นงานวิจัยของประเทศต่างๆ จากข้อมูลที่รวบรวมได้ พบว่าค่อนข้างสอดคล้องกับลำดับความสามารถในการแข่งขันดังกล่าว ในบางหัวข้อประเทศไทยมีลำดับดีกว่า บางหัวข้อมีลำดับต่ำกว่าความสามารถในการแข่งขัน บทนี้ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยผักและผลไม้สำหรับประเทศไทยต่อไปในอนาคต

ตารางที่ 5.1 ลำดับความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ของประเทศที่ศึกษา 2006-2007

Country	GDP p.c. US\$	Overall Index	Basic requirements	Efficiency enhancers	Innovation factors
Japan	33,100	7	19	16	1
Taiwan	29,000	13	21	14	9
Australia	32,900	19	11	10	24
Korea	24,200	24	22	25	20
Malaysia	12,700	26	24	26	22
Thailand	9,100	35	38	43	36
India	3,700	43	60	41	26
Indonesia	3,800	50	68	50	41
China	7,600	54	44	71	57
Philippines	5,000	71	84	63	66
Vietnam	3,100	77	71	83	81

ที่มา: weforum.org (2006-2007)

การวิจัยและพัฒนา : บทที่ 5

5.1 สถานภาพการผลิตการค้าและความต้องการงานวิจัย

งานวิจัยด้านพืชสวนของประเทศต่าง ๆ แตกต่างกันไปขึ้นกับสถานภาพการผลิตและการค้าของประเทศนั้นๆ ประเทศไทยผลิตผักและผลไม้ได้เกินความต้องการในการบริโภคภายในประเทศ ในปี 2006 ประเทศไทยส่งออกสุทธิผักทั้งสดและแปรรูปเป็นปริมาณ 12% ของปริมาณผลผลิตรวม และผลไม้ส่งออกสุทธิ 28% ของปริมาณผลผลิตรวม ประเทศอื่นๆ ที่มีการส่งออกสุทธิ ได้แก่ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย อินเดีย เวียดนาม และจีน ซึ่งกลายเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ในปัจจุบัน ในขณะที่มาเลเซียส่งออกผลไม้สุทธิ 11% นำเข้าผักสุทธิ 26% ส่วนญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันเป็นประเทศนำเข้าสุทธิทั้งผักและผลไม้ ฟิลิปปินส์มีสถานภาพที่แตกต่างไปจากประเทศอื่น คือ มีการพัฒนาการผลิตผลไม้บางชนิดเพื่อการส่งออกเป็นปริมาณมากได้แก่กล้วย สับปะรดและ มะม่วง ทำให้ความสามารถในการผลิตผลไม้ชนิดอื่นๆ ไม่เพียงพอกับความต้องการ ภายในประเทศจนต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ในภาพรวมจึงเห็นได้ว่าโอกาสของการส่งออกผักและผลไม้ของไทยในกลุ่มประเทศเหล่านี้จึงอยู่ที่ตลาดบนเป็นส่วนใหญ่ เพราะประเทศส่วนมากสามารถส่งออกได้สุทธิ ในขณะที่ประเทศผู้นำเข้าเป็นประเทศที่รายได้ของประชากรสูง สำหรับตลาดล่างก็มีโอกาสบ้างสำหรับการส่งออกไปยังประเทศที่มีระดับการพัฒนาน้อยกว่า ได้แก่ พม่า ลาวและกัมพูชา

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถิติการนำเข้าส่งออกสุทธิเฉพาะผักและผลไม้สด (ตารางที่ 5.2) แล้วพบว่า ประเทศไทยยังมีการนำเข้าผักสุทธิ มีเพียงจีนและออสเตรเลียเท่านั้นที่สามารถส่งออกสุทธิได้ทั้งในผักและผลไม้ จีนสามารถพัฒนาเป็นผู้ส่งออกสุทธิได้ทั้งผักและผลไม้ คงเนื่องจากค่าแรงที่ถูกและมีเทคโนโลยีดีพอสมควร สำหรับออสเตรเลียมีค่าแรงแพงมาก การที่ออสเตรเลียสามารถส่งออกสุทธิได้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและศึกษา ซึ่งอาจตั้งสมมุติฐานได้ว่าอาจเป็นเพราะออสเตรเลียอยู่ในซีกโลกใต้ มีฤดูกาลของผลิตผลที่ไม่ซ้ำซ้อนกับใคร จึงมีโอกาสในการแข่งขันสูงกว่า หรือเป็นเพราะออสเตรเลียมีเทคโนโลยีรวมทั้งการตลาดที่ดีกว่า ซึ่งอาจเป็นผลพวงมาจากการวิจัย

เมื่อสภาพการผลิตและการค้าเป็นดังกล่าวข้างต้น ปัญหาของประเทศผู้ผลิตส่วนใหญ่ จึงใกล้เคียงกันได้แก่ผลผลิตที่ขายได้ราคาต่ำเพราะมีผู้ผลิตมากกว่าผู้ซื้อ ในขณะที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะค่าพลังงานและค่าแรงเพิ่มขึ้นโดยตลอด นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องของการความปลอดภัยของผลิตผล รวมทั้งปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาอื่นที่เหมือนกัน คือ เกษตรกรมีอายุมากขึ้น ฟาร์มมีขนาดเล็กลง ยกเว้นออสเตรเลีย ส่วนปัญหาด้านเทคโนโลยียังคงมีอยู่แต่ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากปัญหาข้างต้น ทำให้ต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุน ลดการใช้สารเคมี รักษาสิ่งแวดล้อม และการผลิตนอกฤดูฤดูกาล

ตารางที่ 5.2 การนำเข้าหรือส่งออกสุทธิผักและผลไม้ทั้งสดและแปรรูปของประเทศที่ศึกษา

ประเทศ	ผัก(%)	ผลไม้(%)
ญี่ปุ่น	-7.1	-53
ไต้หวัน(+ แปรรูป)	-14.5	-19.7
<u>ออสเตรเลีย</u>	<u>2.5</u>	<u>3.3</u>
เกาหลี	-8.8	-18.8
มาเลเซีย	-29.5	8.6
ไทย	-1.8	10.5
อินเดีย	-0.1	-0.6
อินโดนีเซีย (FAO)	-3.53	0.07
<u>จีน</u>	<u>0.6</u>	<u>0.8</u>
ฟิลิปปินส์(FAO)	-4.65	6.94
เวียดนาม(FAO)	-3.03	-1.54

ที่มา: สถิติแต่ละประเทศและ FAO [(ส่งออก-นำเข้า)/กำลังการผลิต] x100

จากปัญหาดังต้น ความต้องการงานวิจัยของประเทศต่างๆ จึงมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน (ตารางที่ 5.3) ได้แก่ การพัฒนาพันธุ์และเทคโนโลยีการผลิตเพื่อลดต้นทุน ลดการใช้พลังงาน แรงงาน สารเคมี และการผลิตนอกฤดู ส่วนทางด้านเศรษฐศาสตร์มีความต้องการศึกษาวิจัยตลาดมากในออสเตรเลีย ในประเทศอื่นๆ รวมทั้งประเทศไทยก็มีความต้องการวิจัยตลาดเช่นกันแต่ยังไม่เห็นเด่นชัด นอกจากนั้นยังมีความพยายามในการเพิ่มขนาดพื้นที่ ฟาร์มในมาเลเซีย ซึ่งก็เป็นแนวทางการลดต้นทุนอย่างหนึ่ง การดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้อยู่ในวงการพืชสวนและการพัฒนาความสามารถของเกษตรกรในเกาหลี ไต้หวันและมาเลเซีย ส่วนประเด็นวิจัยจำเพาะออกไป มีในฟิลิปปินส์ที่ต้องการการศึกษาการผลิตในพื้นที่ลาดชันเป็นพิเศษ

การวิจัยและพัฒนา : บทที่ 5

ตารางที่ 5.3 ปัญหาด้านพืชสวนและความต้องการงานวิจัยและพัฒนาของประเทศที่ศึกษา

ประเทศ	ปัญหา	ความต้องการงานวิจัยและพัฒนา
 ญี่ปุ่น	มีการใช้ทรัพยากรที่ดินสูงมากทำให้ดินเสื่อมโทรม การปนเปื้อนของไนเตรทในดิน เกษตรกรมีอายุมากพื้นที่เกษตรต่อครัวเรือนน้อย ขาดแรงงาน	พัฒนาเครื่องมือเพื่อลดต้นทุนแรงงาน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะการผลิตในโรงเรือน
 ไต้หวัน	ผัก ผลไม้ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคในประเทศ การนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศทำให้ราคาของผลไม้ท้องถิ่นตกต่ำ	ปรับตัวผลิตผลให้มีคุณภาพสูง โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ก้าวหน้า มีความทันสมัย โดยใช้วิธีการควบคุมศัตรูพืช อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมการสุกแก่ของผลไม้ คัดเลือกพันธุ์พืชใหม่ และสามารถเก็บเกี่ยวผลไม้ได้ตลอดปี
 ออสเตรเลีย	พืชดั้งเดิมมีปัญหาด้านการตลาด ส่วนพืชใหม่มีปัญหาผลผลิตคุณภาพต่ำและไม่สม่ำเสมอ ส่วนปัญหาสำหรับทุกพืช คือ ศัตรูพืชโดยเฉพาะจากต่างประเทศ และปัญหาสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะน้ำเค็มขังจำกัด	พืชเดิม : วิเคราะห์ช่องทางตลาดและผู้บริโภค เพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่ม พืชใหม่ : การจัดการสวนให้ได้ดอกและผลผลิตสม่ำเสมอ คุณภาพดี ทุกพืช : ป้องกันศัตรูพืชจากต่างประเทศ และระบบการผลิตที่ปกป้องสภาพแวดล้อม
 เกาหลี	ฟาร์มมีขนาดเล็ก และส่วนใหญ่เกษตรกรมีอายุมาก ทำให้การเกษตรไม่มีประสิทธิภาพ ขาดแรงงาน	พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดแรงงาน พัฒนาการปลูกพืชในโรงเรือนเพื่อเพิ่มผลผลิต
 มาเลเซีย	ห่วงโซ่อุปทานไม่มีประสิทธิภาพ อัตราการผลิตต่ำ คู่แข่งผลิตได้ถูกกว่า ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง ต้องการความสะดวกและปลอดภัย ในขณะที่ผู้ผลิตปรับตัวได้ช้า	เพิ่มปริมาณการผลิต ขนาดฟาร์ม ประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพผลผลิต เพิ่มบทบาทของภาคเอกชน
 ไทย	ราคาคงต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง อำนาจการต่อรองของเกษตรกรต่ำ คุณภาพผลผลิตต่ำ ทั้งในด้านการบริโภคทั่วไป และความปลอดภัย ข้อมูลบิดเบือน	เพิ่มคุณภาพ ลดต้นทุน พัฒนาพันธุ์ไม้ผล กระจายฤดูกาลผลิตให้สอดคล้องกับตลาดต่างประเทศ พัฒนาความสามารถของเกษตรกรรวมทั้งการจัดการกลุ่ม

ตารางที่ 5.3 ปัญหาด้านพืชสวนและความต้องการงานวิจัยและพัฒนาของประเทศที่ศึกษา (ต่อ)

ประเทศ	ปัญหา	ความต้องการงานวิจัยและพัฒนา
 อินเดีย	เมล็ดพันธุ์มีคุณภาพต่ำ พันธุ์ไม่ดี ขาดการชลประทาน พื้นที่เก็บรักษา และระบบสายโซ่ความเย็นไม่พอ เปอร์เซ็นต์การสูญเสียสูง (8-37%) สาธารณูปโภคสำหรับการแปรรูปและการตลาดไม่พอ มีการแปรรูปเพียง 0.8% ของผลผลิต ขาดความรู้ถึงความสำคัญของผักและผลไม้ในแง่คุณค่าทางอาหาร มาตรฐานด้านความปลอดภัยต่ำ ฐานข้อมูลมีน้อย	ปรับปรุงความสามารถในการผลิต จัดการด้านหลังการเก็บเกี่ยวให้ดีขึ้น เพิ่มการแปรรูป ปรับปรุงการตลาด เพิ่มการส่งออก
 อินโดนีเซีย	สวนขนาดเล็ก ขาดเทคโนโลยี	พัฒนาระบบเกษตร การปลูกผักเมืองหนาวในชาวตะวันตก ปลูกผักเมืองหนาวผสมกับไม้ผลบนที่สูง พัฒนาระบบการผลิตไม้ผลนอกเขตชลประทาน
 จีน	ความปลอดภัยของผลผลิตจากสารพิษตกค้างในผักและผลไม้ ผลผลิตคุณภาพไม่สม่ำเสมอ สูญเสียหลังการเก็บเกี่ยวสูงถึง 40% การจัดการหลังเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสมตั้งแต่ การบรรจุหีบห่อ การเก็บรักษาและการขนส่ง ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานของระบบโซ่ความเย็น ขาดแคลนน้ำสำหรับการผลิตในเขตภาคเหนือ พื้นที่การผลิตขนาดเล็กตรวจสอบรับรองคุณภาพได้ยาก ระบบการส่งเสริมการขายยังไม่สมบูรณ์ ระบบข้อมูลยังไม่มี ขาดข้อมูลการตลาดและข้อมูลผู้บริโภค ยังไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง	เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและได้สินค้าที่ปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง การเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตร เพิ่มบทบาทของภาคเอกชน เพิ่มงานวิจัยด้านเทคโนโลยีชีวภาพและพัฒนาด้านการจัดการและเผยแพร่ข้อมูล

การวิจัยและพัฒนา : บทที่ 5

ตารางที่ 5.3 ปัญหาด้านพืชสวนและความต้องการงานวิจัยและพัฒนาของประเทศที่ศึกษา (ต่อ)

ประเทศ	ปัญหา	ความต้องการงานวิจัยและพัฒนา
 ฟิลิปปินส์	ผลไม้ที่ผลิตได้ในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ การผลิตผลไม้ในพื้นที่ลาดชันมักพบกับปัญหาการชะล้างและพังทลายของหน้าดิน และการขนส่งผลผลิต ขาดการส่งเสริมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่มีความสมดุลระหว่างแรงงานกับการจัดการ ขาดการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่จะเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ	ทดสอบหาชนิดพืชยืนต้นที่สามารถปลูกได้ในพื้นที่ลาดชัน วิธีการปลูกพืชแบบผสมผสานและเทคโนโลยีการปลูกไม้ป่า เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน พัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่จะเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ
 เวียดนาม	ส่วนใหญ่บริโภคภายในประเทศ คุณภาพต่ำส่งออกไม่ได้ ระบบการผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวยังไม่สามารถทำให้ผลผลิตมีคุณภาพมากพอที่จะส่งออก	เพิ่มคุณภาพ ตั้งเป้าส่งออกให้ได้ 1,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2010

5.2 หน่วยงานบริหารงานวิจัยและหน่วยงานวิจัย

5.2.1 หน่วยงานบริหารงานวิจัย

หน่วยงานบริหารงานวิจัยของทุกประเทศมีมากกว่า 1 หน่วยงาน และมีระดับการแข่งขันต่างกันออกไป งบประมาณส่วนใหญ่จะมาจากกระทรวงการเกษตร กระทรวงการศึกษา และ/หรือ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ตารางที่ 5.4 และดูรายละเอียดในตารางที่ 5.7) งบประมาณวิจัยเกือบทั้งหมดของทุกประเทศเป็นงบประมาณของรัฐ ยกเว้นออสเตรเลียเท่านั้นที่จัดสรรงบประมาณให้เพียงครึ่งหนึ่ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งมาจากภาคเอกชน ซึ่งก็ได้แก่ สมาคมของเกษตรกรผู้ผลิต บางประเทศมีงบประมาณ ช่วยเหลือจากต่างประเทศค่อนข้างมากได้แก่ เวียดนาม มีงบประมาณจากองค์กรต่างประเทศมากถึง 30% ในบางประเทศหน่วยงานวิจัยต้องหารายได้เองเพื่อสนับสนุนการวิจัย ได้แก่ จีนและเวียดนาม ส่วนใหญ่ทุนการวิจัยถ้าผ่านกระทรวงการเกษตร จะเป็นทุนที่ให้กับหน่วยงานวิจัยภายในสังกัดที่เสนอแผนงานขึ้นไปเอง แต่ถ้าเป็นทุนจากกระทรวงการศึกษา หรือวิทยาศาสตร์มักเป็นทุนที่ต้องมีการแข่งขันกันสูงระหว่างหน่วยงาน วิจัยต่างๆ สำหรับรูปแบบการให้ทุน ประเภทแข่งขันนั้น ทุกประเทศมีรูปแบบใกล้เคียงกัน คือ ผู้ขอทุนต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน คือหน่วยงานต่างๆของภาครัฐและอาจมีเอกชนเข้าร่วมงานวิจัยด้วย

ตารางที่ 5.5 แสดงให้เห็นถึงการชักส่วนหรือภาษีจากการขายผลไม้ในออสเตรเลียเพื่อการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมากน้อยแตกต่างกันไปตามชนิดของพืช เมื่อมีงบประมาณสำหรับงานวิจัยได้มาจากการขายผลผลิตของเกษตรกรเช่นนี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่า ทิศทางของงานวิจัยและพัฒนาพืชสวนของออสเตรเลียถูกกำหนดโดยกลุ่มเกษตรกรเองจึงเป็นความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง และจะเห็นได้จากการชักส่วนในอุตสาหกรรมกล้วยว่า เงินที่รวบรวมได้เมื่อนำไปใช้จะเป็นการลงทุนในด้านการตลาด 2 ส่วน ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยตลาดหรือการส่งเสริมการตลาด สำหรับอีก 1 ส่วนจะใช้ไปในการวิจัยทางด้านเทคโนโลยี

การวิจัยและพัฒนา : บทที่ 5

ตารางที่ 5.4 สัดส่วนในบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบริหารงานวิจัย

Country	Ministry of Agriculture	Ministry of Education Science & Technology	Research Council, Independent Agency	Private Agency
Japan	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★	★ ★
Taiwan	★ ★ ★ ★ ★ ★	★ ★		★ ★
Australia	★ ★ ★	★ ★	★	★ ★ ★ ★
Korea	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★	★ ★
Malaysia	★ ★ ★ ★ ★ ★	★ ★		
Thailand	★ ★ ★	★ ★	★ ★ ★ ★	★
India	★ ★ ★ ★ ★ ★	★ ★		
Indonesia	★ ★ ★ ★ ★			
China	★ ★ ★ ★	★ ★ ★ ★	★ ★	
Philippines	★ ★ ★ ★ ★	★ ★ ★ ★ ★		
Vietnam	★ ★ ★	★ ★ ★ ★	★ ★ ★	

ดาว 1 ดวง แสดงสัดส่วน 10% บางประเทศมีดาวไม่ครบ 10 ดวง เนื่องจากไม่มีข้อมูลเพียงพอ

(ประมาณการจากรายงานของประเทศต่างๆ)

ตารางที่ 5.5 อัตราการชักส่วน (levy) ในผลไม้เมืองร้อนชนิดต่างๆ ของออสเตรเลีย

ชนิดผลไม้	อัตราการชักส่วน
กล้วย 	1.70 c/kg(2007), 1.16 marketing, 0.54 research
น้อยหน่า 	4.00 c/kg
ลิ้นจี่ 	8.00 c/kg
มะม่วง 	1.75 c/kg
มะละกอ 	2.00 c/kg

รูปแบบการสนับสนุนงานวิจัยโดยมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนของไทย มีตัวอย่างในอุตสาหกรรมอ้อยและยางพารา ซึ่งมีกองทุนอ้อยและน้ำตาล และกองทุนสงเคราะห์สวนยางสนับสนุน สำหรับไม้ผลมีชมรมผู้ปลูกสะละจันทบุรี เป็นตัวอย่างที่รวบรวมทุนมาขอให้นักวิจัยช่วยดำเนินการวิจัยให้โดยที่ภาครัฐแทบไม่ส่วนในการสนับสนุนการวิจัยเลย สำหรับพืชผัก เอกชนมีความเข้มแข็งพอสมควรในอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ มีการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างพันธุ์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรทั้งภายในและต่างประเทศ บางบริษัทเข้าไปลงทุนในต่างประเทศ เช่น เวียดนาม ด้วย

ภาพที่ 5.1 ระบบการสนับสนุนงานวิจัยของออสเตรเลียประกอบด้วยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่งานบริหารงานวิจัย ภาคเอกชนรับช่วงไปดำเนินการโดยเฉพาะงานวิจัยประยุกต์ ในภาพเป็นรายงานการ ดำเนินงานของ Rural RDC และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาคอุตสาหกรรมผัก

